

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HATİCE CENGİZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/53952)

Karar Tarihi: 10/5/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 25/10/2023-32350

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan	: Hasan Tahsin GÖKCAN
Üyeler	: Muammer TOPAL Recai AKYEL Selahaddin MENTEŞ Muhterem İNCE
Raportör	: Nahit GEZGİN
Başvurucu	: Hatice CENGİZ
Vekili	: Av. Gökmen BAŞPINAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, bir yabancı ülke konsoloslukunda gerçekleşen öldürme olayının etkili soruşturulmaması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 23/5/2022 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. 2022/78660 sayılı bireysel başvuru dosyası, konu yönünden irtibat nedeniyle 2022/53952 sayılı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş ve inceleme 2022/53952 sayılı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla temin edilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. 1982 doğumlu başvurucu ile nişanlısı 1958 doğumlu Suudi Arabistan Krallığı vatandaşı Cemal Kaşıkçı olay tarihinde, kısa bir süre sonra gerçekleştirmeyi planladıkları evlilikleri için hazırlık yapmaktadır. Cemal Kaşıkçı, sadece Suudi Arabistan'da değil Orta Doğu bölgesinde de tanınan bir yazar ve gazetecidir. Cemal Kaşıkçı, 1984 yılında Lübnan'da yayımlanmaya başlayıp 1987 yılında Suudi Arabistan Krallığı'nda yayımlanmaya devam eden "*El Hayat*" dergisinde çeşitli konularda yazılar yazmaktadır. Cemal Kaşıkçı, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının (Cumhuriyet Başsavcılığı) iddianamelerinde belirtildiğine göre ülkesinde Kral Abdullah Bin Abdulaziz'in yaşamını yitirip Selman Bin Abdülaziz'in kral olmasının ardından yeni yönetimin özellikle ifade hürriyetini kısıtlayıcı bazı uygulamaları olduğunu ileri sürerek 2016 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmiştir.

10. Başsavcılığın söz konusu iddianamelerinde belirtildiğine göre Cemal Kaşıkçı, Amerika Birleşik Devletleri'nde "*Washington Post*" gazetesinde yazı yazmaya başlamış; bu yazılarında ve katıldığı birtakım toplantılarda Orta Doğu'nun demokratikleşmesi, bölgedeki özgürlüklerin genişletilmesi konularında görüşlerini dile getirmiş; bu bağlamda Suudi Arabistan Krallığı'nın yeni yönetimini açıkça eleştirmiştir. Cemal Kaşıkçı ayrıca benzer düşüncelere sahip kişiler ile birlikte *Democracy for Arab World Now* (DAWN, Arap Dünyası İçin Şimdi Demokrasi) adlı bir derneğin kuruluşunda yer almıştır. Aynı iddianamelerde belirtildiğine göre Kaşıkçı, Suudi Arabistan Krallığı yönetimini eleştiren bazı yazılarından ve konuşmalarından dolayı hayatına yönelik tehditlere maruz kalmış olup bu tehditler sebebiyle tedirgin ve endişelidir.

11. Başvurucu ile Cemal Kaşıkçı 2018 yılının Mayıs ayında tanışmış, bir süre sonra evlenmeye karar vermiştir. Başvurucu, olay tarihinde Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Tarih Bölümünde doktora öğrencisidir. Kişisel tercihiyle 2003 yılında Mısır Arap Cumhuriyeti'ne giderek burada 2006 yılına kadar Arapça eğitimi almış, ardından Türkiye'ye dönerek bazı akademik çalışmalar yapmıştır. 2015 ve 2016 yıllarında yine kendi imkânlarıyla Umman'a giderek Orta Doğu siyaseti konusunda eğitim almış, ayrıca dinî mezhepler konusunda saha çalışmaları da yapmıştır. Başvurucu, Cemal Kaşıkçı ile 6/5/2018 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen bir forumda tanışmıştır. Bu tanışmanın ardından ikili yakınlaşmaya başlamış, ilerleyen dönemde Cemal Kaşıkçı başvurucuya evlenme teklifinde bulunmuştur. Başvurucunun açıklamalarına göre evlenme isteklerine başvurucunun babası onay vermiştir. Cemal Kaşıkçı'yla İslam inancının evliliğe ilişkin bazı hükümlerinin uygulanması konusunda anlaşmışlardır. Cemal Kaşıkçı evlilikleri için Türkiye'de bir ev seçtikten sonra evi satın almış, ardından Cemal Kaşıkçı'nın Birleşik Arap Emirlikleri'nde o dönem yaşamakta olan oğlu Abdullah, babasının çağırması üzerine Türkiye'ye gelip başvurucu ile tanışmıştır.

12. Başvurucu ile nişanlısı Cemal Kaşıkçı nikâh işlemleri için 28/9/2018 günü Fatih Belediye Başkanlığına başvurmuştur. Cemal Kaşıkçı'nın Suudi Arabistan Krallığı vatandaşı olup bekâr olduğuna ilişkin ilgili belgeyi ülkesinin yetkili makamlarından almasının ardından bir başvuru yapmaları gerektiğinin kendilerine bildirilmesi sonrasında başvurucu ile Cemal Kaşıkçı, aynı gün saat 10.00'da Suudi Arabistan Krallığı İstanbul Başkonsolosluğuna (Konsolosluk) gitmiştir. Konsolosluğa giren Cemal Kaşıkçı, yaklaşık bir saat sonra

Konsolosluktan çıkarak başvurucuya söz konusu belgelerin Londra'ya gideceği için gün içinde düzenlenemeyeceğini, başka bir gün Konsolosluga yeniden gelmeleri gerektiğini söylemiştir. Cemal Kaşıkçı başvurucuya Konsolosluga giderken endişeli olduğunu ancak görevlilerin kendisini çok iyi karşılayıp evlilik haberlerine sevindiklerini belirttiklerini ve kendilerini tebrik ettiklerini söyleyerek endişesinin kalmadığını ifade etmiştir.

13. Cemal Kaşıkçı, önceden planladığı üzere hava yolu ile aynı gün Londra'ya gitmiş, 2/10/2018 günü dönmesinin ardından telefonla görüştüğü Konsolosluk görevlisinin belgenin hazır olduğunu söylemesi üzerine belgeyi almak için aynı gün başvurucu ile birlikte Konsolosluga gitmiştir. Cemal Kaşıkçı, öncesinde olduğu gibi Konsolosluga yalnız girmiş ancak bu kez çıkmamıştır. Cemal Kaşıkçı, içeri girerken mobil telefonlarını başvurucuda bırakmıştır. Uzun bir süre çıkmasını bekleyen ancak bir süre sonra durumdan endişelenen başvurucu, aynı gün Türk makamlarına (Levent Polis Karakolu) başvurmuştur.

14. Cemal Kaşıkçı'nın kaybolduğunun öğrenilmesi üzerine Türk ve yabancı medya organları canlı yayımlarla durumu takip etmeye başlamıştır. Konsolosluk yetkilileri Cemal Kaşıkçı'nın işlemlerini tamamladıktan sonra Konsolosluktan ayrıldığını, akıbetinin ortaya çıkarılması için Türk makamlarıyla temas hâlinde olduklarını açıklamıştır.

15. Cumhuriyet Başsavcılığınca olaya ilişkin bir soruşturma başlatılmıştır.

16. Cumhuriyet Başsavcılığı düzenlediği iddianamelerde, olayı soruşturma yetkisi bakımından da bazı açıklamalar yapmıştır. Ulusal ve uluslararası mevzuatın dikkate alındığı belirtilen bu açıklamalara göre Cumhuriyet Başsavcılığı, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "*Yer bakımından uygulama*" kenar başlıklı 8. maddesine bir atıf yaptıktan sonra Türkiye ve Suudi Arabistan Krallığı'nın taraf olduğu 1963 tarihli Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi'ne göre sözleşmecî devletlerin konsolosluk binalarının dokunulmazlığının konsolosluk işlemleri ile sınırlı olduğunu, kabul eden (ev sahibi) devlet makamlarının konsolosluga münhasıran konsolosluk işlemleri için kullanılan kısmına giremeyeceklerini, bu kısım dışındaki bölümler için ise bir sınırlama olmadığını, *ağır bir suç hâlinde* yetkili adli makamların kararı ile *konsolosluk görevlilerinin soruşturma ve kovuşturmayaya tabi tutulabileceklerini*, söz konusu görevlilerin sadece resmî görevlerin yerine getirilmesi sırasında işledikleri fiillerden dolayı bir yargı bağımsızlığına sahip olduklarını ve konsolosluk binalarının konsoloslukla ilişkili işlevlerin yerine getirilmesine aykırı biçimde kullanılmayacağını kabul ettikleri görüşündedir. Cumhuriyet Başsavcılığı, diplomatik temsilcilik şefinin rızası olmadan konsolosluk binasına girmenin mümkün olmadığını da aynı iddianamede açıklamıştır.

17. Cumhuriyet Başsavcılığı, olay yerinin diplomatik misyon temsilciliği olması nedeniyle Bakanlık ve Türkiye Cumhuriyet Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla Suudi Arabistan Krallığı yetkilileri ile gerekli yazışmalar yapılarak arama ve delil incelemesi için izin verilmesi talebinde bulunmuştur. Bu talebin Krallık yetkililerince kabul edildiği 15/10/2018 günü Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilmiştir.

18. Cumhuriyet Başsavcılığı aynı gün İstanbul Sulh Ceza Hâkimliğinden arama, elkoyma ve inceleme kararları verilmesini talep etmiş; Hâkimlikçe taleplerin kabul edilmesiyle Cumhuriyet savcılarınca Konsolosluk binalarında ve araçlarında arama ve incelemeler gerçekleştirilmiştir. Konsolosluk konutu ve eklentilerinde de arama yapılmıştır.

19. Söz konusu Konsolosluk konutu ve araçları dışındaki aramalar ve incelemeler 15/10/2018 günü saat 19.15'de başlayıp 16/10/2018 günü saat 04.15'te tamamlanmıştır. Arama ve incelemelerde özellikle cinayetler sonrasında yok edilmek istenen izleri tespit etmeye yarayan *luminol sıvı* ve *ultra viyole* (mor ötesi) ışık kaynağı kullanılmıştır. Konsolosluk konutunda kalan görevlilerin ailelerinin konutu vaktin gece olması nedeniyle boşaltmadıklarının, Konsolosluk araçlarının da aynı gerekçeyle hazır edilemediğinin ve bu konuda bilgi verileceğinin Suudi yetkililerce bildirilmesi nedeniyle Konsolosluk konutunda ve Konsolosluk araçlarında belirtilen zaman diliminde arama yapılamamıştır.

20. Ertesi gün Suudi yetkililerce Konsolosluk konutunun ve Konsolosluk araçlarının arama ve incelemeler için hazır edildiğinin bildirilmesi üzerine Cumhuriyet Başsavcılığınca Konsolosluk araçları ile Konsolosluk konutunda 17/10/2018 günü saat 17.00'de başlatılan aramalar ve incelemeler 18/10/2018 günü saat 04.50'de tamamlanmıştır. Bu aramalarda ve incelemelerde de *luminol sıvı* ve *ultra viyole ışık kaynağı* kullanılmıştır.

21. Öte yandan yapılan arama ve incelemelerde Konsolosluk konutunun altında bir kuyu olduğu belirlenmiştir. Suudi yetkililerin onay vermemesi nedeniyle kuyuda inceleme yapılamamıştır. Bu durum üzerine Türkiye Cumhuriyet Dışişleri Bakanlığı yetkilileri derhâl harekete geçerek Suudi Arabistan Krallığı yetkilileri ile temasa geçmiş, 17/10/2008 tarihli bir nota ile kuyuda inceleme yapılmasına izin verilmesini talep etmiştir. Suudi yetkililer talebe bir yanıt vermeyince olay yeri inceleme ekipleri kuyu içinde inceleme yapamamış, sadece kuyudaki sudan numune almıştır.

22. Aramalarda Konsolosluktaki kazan dairesinin duvarının dibinde duvar boyası kutuları, boya işleminde kullanılan rulo ve sıva harcı da bulunmuştur.

23. Söz konusu arama ve inceleme işlemleri bunlarla sınırlı kalmamış, 22/10/2018 günü Konsolosluga ait bir aracın İstanbul'un Sultangazi ilçesinde bir otoparkta olduğu tespit edilerek bu araçta da aynı gün arama yapılmıştır. Bu aramada da ayrıntılı incelemeler yapılarak bahsi geçen özel sıvı ve ışık kaynağı kullanılmıştır. Bu aramalardan bir sonuç alınamamış, Cemal Kaşıkçı ile ilgili olarak -örneğin DNA incelemesine esas alınabilecek türden- bir kanıt ya da başkaca bir iz tespit edilememiştir.

24. Cumhuriyet Başsavcılığı, Konsolosluk binası ve eklentilerindeki kameraların kayıtlarını incelemiştir. Bu incelemelere göre Cemal Kaşıkçı 2/10/2018 günü saat 13.08'de Konsoloslugin girişindeki üst aramalarının yapıldığı binaya girmiş, başvuru ise Konsoloslugin dışında beklemeye başlamıştır.

25. Cumhuriyet Başsavcılığı, Konsolosluk binasına girip çıkanları ve bu kişilerin önceki hareketlerini de güvenlik kameraları üzerinden incelemiştir. Bu incelemelere göre üç kişi 1/10/2018 günü saat 16.10'da tarifeli bir uçakla Riyad'dan İstanbul Atatürk Havalimanı'na gelmiş, aynı gün saat 17.20'de İstanbul'da bulunan bir otel binasına girmiş, saat 18.29'da otelden çıkarak saat 19.14'de Konsolosluk konutuna gitmiş, saat 22.05'te Konsolosluktan ayrılıp saat 23.52'de otele dönmüştür. Bu kişilerin Türkiye'ye gelmelerinin ardından bir başka üç kişilik grup 2/10/2018 günü saat 01.45'te yine tarifeli bir uçakla Mısır'dan İstanbul Atatürk Havalimanı'na gelmiş ve diğer üç kişilik grubun kaldığı otele saat 02.18'de ulaşmıştır. Aynı gece saat 03.38'de bu kez dokuz kişiden oluşan üçüncü grup, bir özel uçakla aynı havalimanına gelmiş, diğerlerinin kaldığı otelden başka bir otele yerleşmişlerdir.

26. Türkiye'ye gelen kişilerin 2/10/2018 günü gruplar hâlinde hareket ettiği ancak hepsinin saat 12.40'ta Konsoloslukta geldiği anlaşılmıştır. Bunlardan beşi Konsolosluk konutuna, diğerleri ise Konsolosluk binasına girmiştir. Saat 11.45'te Konsoloslukta gelen bu kişilerden ikisine görevlilerce Konsolosluk dışındaki güvenlik kameraları gösterilmiş, saat 12.12'de ise Konsolosluk önünde olağan dışı bir araç hareketliliği yaşanmıştır. Cemal Kaşıkçı ise saat 13.08'de Konsoloslukta girecektir.

27. Cumhuriyet Başsavcılığı bu görüntülerden Konsoloslukta gelen kişilerden üçünün Cemal Kaşıkçı'nın gelmesinden bir süre sonra (saat 14.52) Konsolosluk binasının arka kapısından çıktığını belirlemiştir. Ayrıca bu kişilerden birinin Konsoloslukta girdiğinde üzerinde olan kıyafetler yerine Cemal Kaşıkçı'nın Konsoloslukta girerken giydiği kıyafetlerle Konsolosluktan çıktığını, bir diğerinin ise çıktığında elinde beyaz bir poşet olduğunu tespit etmiştir. Bu kişilerin Konsolosluk dışındaki hareketleri de yine güvenlik kamera kayıtları üzerinden incelenmiş, Sultanahmet Camisi'nin önünden geçip girdikleri bir WC'de Cemal Kaşıkçı'nın kıyafetlerini giyen kişinin kıyafetleri çıkararak Konsoloslukta girerken giydiği kıyafetleri giydiği, elinde poşet olan kişinin de kıyafetini değiştirdiği belirlenmiştir. Görüntülerden bu kişilerin daha sonra bir kafeye girdiği, öncesinde Cemal Kaşıkçı'nın kıyafetlerini giyen kişinin sakallarını keserek diğer kişi ile birlikte kafeden çıktığı, ardından ikisinin bir taksiye bindiği, vardıkları yerde elinde poşet olan kişinin poşeti bir çöp kutusuna attığı, ardından yürüyerek kaldıkları otele vardığı, otele de bir başka taksi ile İstanbul Atatürk Havalimanı'na giderek Türkiye'yi terk ettikleri anlaşılmıştır.

28. Görüntü incelemelerine göre diğer kişiler, Konsolosluktan gruplar hâlinde aynı gün ancak farklı zamanlarda Konsolosluk araçlarıyla veya yaya olarak ayrılmış, ardından yine gruplara bölünerek aynı gün içinde Atatürk Havalimanı'na gelerek iki grup hâlinde önce saat 18.30'da, sonra saat 22.00'de aynı şirketin iki ayrı uçağıyla Türkiye'den ayrılmıştır.

29. Öte yandan Cemal Kaşıkçı'nın binaya girdiği görüntülenmiş ancak çıktığını gösteren bir kayda rastlanmamıştır. Bununla birlikte Cumhuriyet Başsavcılığının değerlendirmesine göre Cemal Kaşıkçı'nın Konsoloslukta girmesinin ardından saat 15.02'de iki Konsolosluk aracı Konsolosluktan çıkmış, beş dakika sonra araçlardan biri Konsolosluk konutuna dönmüş, araçtan bir kişi inmiştir. Aynı değerlendirmeye göre aracın Konsolosluk konutunun garajına çekilip araçtan iki şüphelinin daha inmesinin ardından araçtan çıkarılan bavulların üç kişi tarafından peyderpey Konsolosluk konutuna götürüldüğü anlaşılmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığı, iddianamelerde, bavulların kaç tane olduğunu belirleyememekle birlikte beş tane olduğu görüşünde olduğunu açıklamıştır.

30. Cumhuriyet Başsavcılığı Konsolosluk binasındaki ve konutundaki güvenlik kameralarının kayıtlarını elde etmeye çalışmışsa da Konsolosluk yetkilileri kamera sisteminin arızalanmasını gerekçe göstermiş, bu nedenle kayıtların elde edilmesi mümkün olmamıştır. Cumhuriyet Başsavcılığı kamera sistemine teknik hizmet veren Türk şirketi ile yazışma yapmış; şirket, Konsolosluktan 5/7/2017 tarihinde arıza bildiriminde bulunduğunu, bu arızanın giderildiğini, bu tarihten sonra ve özellikle olayın gerçekleştiği tarihten önceki altı ayda Konsoloslukta başkaca arıza bildirimini yapılmadığını yazı cevabında bildirmiştir.

31. Başvurucu, Cemal Kaşıkçı'nın mobil telefonları ile bilgisayarını Cumhuriyet Başsavcılığına teslim etmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığının bunlar üzerindeki incelemesi neticesinde Cemal Kaşıkçı'nın Suudi Arabistan Krallığı yönetimine yönelik eleştirileri nedeniyle ölüm tehdidi içeren paylaşımlara ve ölümünün istendiği bazı yorumlara maruz kaldığı anlaşılmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığı, Cemal Kaşıkçı'nın İstanbul'daki konutu ile

eklemlerinde, Konsolosluga gruplar halinde gelen kişilerin kaldıkları otellerde, bu kişilerden birinin iletişim kurduğu, Suudi uyruklu olan kişinin Yalova'nın bir köyündeki evinde aramalar yapmıştır. Bu aramalarda Cemal Kaşıkçı'nın nerede olduğunun belirlenebilmesi yönünden sonuç alındığına ilişkin bir bilgiye ve belgeye başvuru dosyasında rastlanmamıştır.

32. Cumhuriyet Başsavcılığı; aralarında Konsolosluk görevlileri, İstanbul'daki Özel Suudi Arabistan Okulu çalışanları, taksi şoförleri, kafe çalışanları ve diğer kişilerle birlikte 54 kişinin tanıklığına başvurmuştur.

33. Olaya ilişkin soruşturmada başvurucu *müşteki* olarak dinlenmiş, başvurucuya şikâyet ve delilleri sorulmuştur. Başvurucu, beyanlarında olay günü saat 16.40'a kadar nişanlısının Konsolosluktan çıkmasını beklediğini, çıkmaması üzerine tanık Y.A.yı telefonla aradığını, daha sonra da olay yerine gelen kolluk görevlilerine durumu bildirdiğini söylemiş; Cemal Kaşıkçı'nın ülkesinden ve ailesinden ayrı yaşadığı için kendisi ile ilgili önemli bir gelişme olduğunda ne yapacağına ilişkin bir hareket tarzı geliştirmeye çalıştığını, Cemal Kaşıkçı'nın Y.A. ile tanışıklığı olup bir sorun yaşandığında kendisinden Y.A. ile iletişime geçerek ondan yardım isteyebileceğini söylediğini, Cemal Kaşıkçı'nın Konsolosluktan çıkmaması üzerine bu nedenle Y.A.yı arayıp yardım istediğini belirtmiştir.

34. Soruşturma sırasında Suudi Arabistan Krallığı adli makamları ile görüşmeler yapılarak olaya ilişkin bilgi istenmiştir. Bu görüşmelerde Suudi Arabistan Krallığı'nda da olaya ilişkin soruşturma yürütüldüğü anlaşılmıştır. Öncelikle olayın tüm boyutlarının soruşturulup araştırılması, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ile olayın planlayıcılarının belirlenmesi konusunda Türkiye Cumhuriyeti yetkili makamları ile Suudi Arabistan Krallığı yetkilileri arasındaki görüşmeler ve görüşmeler sonucunda varılan mutabakat doğrultusunda Suudi Arabistan Krallığı başsavcısı ile beraberindeki heyet, 28/10/2018 günü Türkiye'ye gelerek 29/10/2018 günü Cumhuriyet Başsavcılığına bir çalışma ziyaretinde bulunmuştur. Bu görüşmede Cemal Kaşıkçı'nın Türkiye Cumhuriyeti topraklarında öldürülüp Türk hukuku ve evrensel hukukun genel prensiplerine göre olayı soruşturma ve kovuşturma yetkisinin Türk makamlarına ait olduğu, Suudi yetkililere bildirilmiş; Suudi Arabistan'da tutuklandığı anlaşılan şüphelilerin iadesi de talep edilmiş, görüşmede;

- Cemal Kaşıkçı'nın cesedinin nerede olduğu,

- Cemal Kaşıkçı'nın planlanarak öldürüldüğünün değerlendirildiği, bu nedenle suçun planlanması aşaması ile ilgili olarak kendi soruşturmaları kapsamında tespit edilen bir bulgu olup olmadığı,

- Kamuoyuna *yerli iş birlikçi* olarak yansıyan kişinin kim olduğu Suudi yetkililere sözlü olarak sorulmuş, ardından sorular aynı gün kendilerine yazılı olarak iletilmiştir.

35. Suudi yetkililer 30/10/2018 günü yeniden Cumhuriyet Başsavcılığına çalışma ziyaretinde bulduklarında kendilerine aynı sorular yöneltilerek bir cevap beklendiği vurgulanmıştır. Suudi yetkililerce aynı günlü bir yazı ile Cemal Kaşıkçı'nın cesedinin Suudi Arabistan'da yapılacak sorgulamalarla belirlenebileceği, cinayetin planlı olup olmadığına da aynı sorgulamalarla ortaya çıkarılabileceği, bununla birlikte olayda "*yerli iş birlikçi*" olduğu yönünde bir bilgilerinin olmadığı Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilmiştir.

36. Yürütülen soruşturmada şüpheliler hakkında yakalama kararı verilmiş, Türkiye ile Suudi Arabistan Krallığı arasında adli yardımlaşmaya dair ikili anlaşma bulunmaması ve

çok taraflı müşterek bir sözleşmeye de ortak taraf olunmaması nedeniyle uluslararası teamül hukuku ve mütekabiliyet ilkesi temelinde şüphelilerin Türkiye'ye iade edilmeleri için girişimde bulunulmuştur. Bu kapsamda hazırlanan iade talepler, Suudi Arabistan Krallığı adli makamlarına gönderilmiş ancak söz konusu talepler, şüphelilerin Suudi Arabistan Krallığı vatandaşı olması gerekçe gösterilerek kabul edilmemiştir. Ayrıca Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine 20 şüpheli hakkında Interpol Genel Sekreterliğince kırmızı bülten çıkarılmıştır.

37. Cumhuriyet Başsavcılığı, Suudi Arabistan Krallığı adli makamlarınca yürütülen ceza muhakemesinde alınan şüpheli/sanık ve tanık ifadeleri, iddianame, duruşma tutanakları dâhil ilgili tüm belgelerin örneğinin gönderilmesi için 15/1/2019 tarihinde ilgili makamlara adli yardımlaşma talebi iletilmiş ancak bu talebe de bir cevap alamamıştır.

38. Öte yandan Suudi Arabistan Krallığı Başsavcılığı olaya ilişkin bir basın açıklaması yapmıştır. Bu basın açıklamasında olaya ilişkin bazı bilgilere yer verilmiştir. Açıklamada, Suudi Arabistan Krallığı İstihbarat Başkan Yardımcısı'nın Cemal Kaşıkçı'nın ikna yoluyla Suudi Arabistan'a getirilmesi, ikna edilemediği takdirde zor kullanılması talimatı verdiği, talimat verdiği görev başkanının (İlgili belgelerde görev başkanı şeklinde anılmaktadır.) bu amaçla 15 kişilik üç ayrı grup (müzakere, istihbarat ve lojistik görevleri olan) oluşturduğu, Cemal Kaşıkçı'nın zorla getirilmesi gereken bir durumda ortaya çıkabilecek muhtemel biyolojik kalıntıların silinmesi için bir adli tıp uzmanıyla iletişime geçtiği, zorla getirme durumunda uygun bir yer sağlanması için Türkiye'deki bir iş birliği ile iletişim sağladığı ancak Cemal Kaşıkçı ile yapılacak görüşmenin başarısızlıkla sonuçlanması durumunda güvenilir yere götürülmesinin mümkün olmadığını değerlendirerek ikna edilemediğinde Cemal Kaşıkçı'nın öldürülmesine karar verdiği, ardından Cemal Kaşıkçı ile yapılan görüşme sırasında yaşanan kavgada Cemal Kaşıkçı'nın önce bağlanıp ardından kendisine enjekte edilen yüksek dozdaki uyuşturucunun etkisiyle yaşamını yitirdiği belirtilmiştir.

39. Aynı açıklamada öldürme emrini veren ve emri yerine getiren kişi sayısının beş olarak belirlenip Cemal Kaşıkçı'nın cesedinin de cinayeti işleyen bu kişilerce parçalanarak Konsolosluk binasından çıkarıldığı, ayrıca Kaşıkçı'nın kıyafetlerini giyerek konsolosluktan çıkan bir kişinin, Konsolosluk binasındaki güvenlik kameralarını devre dışı bırakan bir diğer kişinin ve cinayeti gerçekleştirenlere lojistik destek sağlayan diğer kişilerin tespit edildiği belirtilmiştir. Açıklamaya göre görev başkanı, müzakere grubu başkanı diye andıkları kişi ile olayla ilgili olarak gerçek dışı rapor düzenleyip İstihbarat Başkan Yardımcısı'na bu raporu sunma konusunda bir fikir birliğine varmış; gerçek dışı hazırlanan bu raporda, Kaşıkçı'nın Suudi Arabistan'a dönmesi için yapılan görüşmenin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından Konsolosluktan ayrıldığı ifade edilmiştir.

40. Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen iddianamelerde, Suudi Arabistan Krallığı Başsavcılığınca yapılan açıklamaya rağmen Suudi yetkililerce olayın hemen ardından yapılan açıklamada Kaşıkçı'nın Konsolosluktan ayrıldığı belirtilmediği, Başsavcılıklarınca yürütülen soruşturmada ise Kaşıkçı'nın Konsolosluktan ayrılmış gibi gösterilmeye çalışıldığı tespit edilince yetkililerin Kaşıkçı'nın Konsolosluktan ayrıldığı yönündeki açıklamalarından vazgeçerek adı geçen Suudi Arabistan'a götürülmeye ikna edilemeyince yaşanan tartışmada yaşamını yitirdiği açıklamasını yaptıkları, sonraki aşamada bu açıklamadan da dönülerek basın açıklaması yapıldığı, bu nedenle Suudi yetkililerin çelişkili ve gerçek dışı açıklamalarda bulunduğu kanaatine varıldığı ifade edilmiştir.

41. Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturma sonucunda 24/3/2020 tarihinde toplamda 20 şüpheli hakkında nitelikli (tasarlayarak ve canavarca hisle veya eziyet çektirerek) öldürme suçundan iddianame düzenleyerek kamu davası açmıştır. İddianamede Cemal Kaşıkçı'nın kendi isteğiyle veya kabul etmemesi durumunda zor kullanılarak Suudi Arabistan'a getirilmesinin, mümkün olmaması durumunda ise öldürülmesinin bazı şüpheliler tarafından kararlaştırıldığı açıklanmıştır. İddianameye göre bu kararın icrası için bir ekip kurulmuş; ekip istihbarat, lojistik ve müzakere görevlerini yerine getirmek üzere üç gruba ayrılmış, Cemal Kaşıkçı'nın öldürülmesi için ekibe adli tıp uzmanı bir şüpheli dâhil edilmiş, müzakere ekibinin başına ise Suudi Arabistan Krallığı'nda tuğgeneral ve istihbaratçı olarak görev yapan bir diğer şüpheli getirilmiştir. İddianamede belirtildiğine göre görev başkanı 1/10/2018 günü saat 16.10'da tarifeli uçakla Türkiye'ye gelenler arasındadır. İddianamede, adı geçen in Türkiye'de olduğu dönemdeki bir fotoğrafı da yer almaktadır.

42. İddianamede diğer şüphelilerin eylemleri de anlatılmıştır. İddianamede; general, yarbay ve alt rütbelerdeki askerler, istihbarat görevlileri, askeri eğitim uzmanı gibi değişik uzmanlıkları olduğu belirtilen bu şüphelilerin olaydan hemen önce Türkiye'ye gelip ardından mümkün olan en kısa sürede Türkiye'den ayrıldıkları ve Cemal Kaşıkçı'nın öldürülmesinde rol aldıkları açıklanmış, Türkiye'deki güvenlik kameralarına yansıyan görüntülerine yer verilmiştir. İddianamede ayrıca Konsoloslukta görevli üç Suudi Arabistan Krallığı vatandaşı şüphelinin Cemal Kaşıkçı'nın öldürülmesine iştirak ettiği, olaydan kısa bir süre sonra da Türkiye'yi terk ettikleri belirtilmiştir.

43. İddianamede Cemal Kaşıkçı'nın bir plan dâhilinde ve tüm şüphelilerin iştiraki ile öldürüldüğü açıklanmıştır. İddianameye göre Kaşıkçı, boğularak öldürülmüştür. İddianamede Cemal Kaşıkçı'nın cesedinin Konsolosluk binasından çıkarıldığı belirtilmekle birlikte akıbeti ile ilgili açıklama bulunmamaktadır. Diğer taraftan Cumhuriyet Başsavcılığı olayın kapsam ve niteliğini dikkate alarak delilleri yok eden veya öldürmeye iştirak eden başka faillerin olup olmadığını tespit etmek amacıyla soruşturmaya devam etmiştir.

44. İddianamede ayrıca Birleşmiş Milletler (BM) Yargısız ve Keyfi İnfazlar Özel Raportörü tarafından sunulan nihai raporun bir bölümü de yer almaktadır. Bu rapora göre iddianamede müzakere ekibinin başı olarak görevlendirildiği açıklanan şüpheli ile iddianamenin 1 numaralı şüphelisi arasında 2/10/2018 günü Cemal Kaşıkçı Konsolosluğa henüz girmeden kısa bir süre önce bir görüşme gerçekleşmiştir. Bu görüşmede şüpheliler; Kaşıkçı'nın nasıl öldürüleceği, cesedinin nasıl parçalanıp yok edileceği konusunda görüş alışverişinde bulunmuştur. Raporda, Cemal Kaşıkçı'nın Konsolosluğa girmesinin ardından başkonsolosun Konsolosluğun ikinci katındaki odasına davet edildiği, burada kendisine Suudi Arabistan'a dönüp dönmeyeceğinin sorulup dönmesi için çıkarılan INTERPOL kararı olduğunun söylendiği, Kaşıkçı'nın ise buna karşılık hakkında bir dava olmadığını söylemesi üzerine oradakilerin bu kez Kaşıkçı'dan oğluna geri döneceğini bildiren bir mesaj yazmasını istediği, Kaşıkçı'nın bunu da kabul etmemesi sonucunda oradan ayrılmasına izin verilmeyip ağzının kapatıldığı, karşı koymaya çalışmasıyla boğularak öldürüldüğü, ardından cesedinin parçalanarak Konsolosluk binasından çıkarıldığı ifade edilmiştir.

45. Bazı şüpheliler yönünden devam eden soruşturmada Cumhuriyet Başsavcılığı 28/9/2020 tarihinde Suudi Arabistan Krallığı vatandaşı dört şüpheli hakkında suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme suçundan, Suudi Arabistan Krallığı vatandaşı olan iki şüpheli hakkında ise nitelikli öldürme (tasarlayarak ve canavarca hisle veya eziyet çektirerek öldürme) suçundan iddianame düzenlemiştir. İddianamede, Cumhuriyet Başsavcılığınca

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun ilgili maddeleri gereğince *mülkîlik ilkesi* ile Viyana Konsolosluk İlişkilerine Dair Sözleşme hükümleri dikkate alınarak Suudi Arabistan Krallığı yetkililerinden olay yerinde arama ve inceleme izni talep edildiği ancak Suudi yetkililer ile bu konuda yapılan görüşmelerde ciddi bir engelleme ile karşı karşıya kalındığı, ısrarlı talepler üzerine gecikmeli olarak verilen iznin sonrasında ilk arama, inceleme ve elkoyma işlemlerinin ancak 15/10/2018 günü gerçekleştirilebildiği açıklanmış; suç delillerini gizlemek veya yok etmek amacıyla Suudi Arabistan'da oluşturulan bir ekibin Konsolosluktaki arama ve incelemelerin gerçekleştirildiği 15/10/2018 gününden önce farklı tarihlerde, gruplar hâlinde Türkiye'ye gelip aramalar ve incelemelerden bir sonuç alınmamasını sağlamak amacıyla görevlendirildiği belirtilmiştir. İddianamede, Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılmak istenen aramaların ve incelemelerin kapsamlı olacağını öğrenen Suudi yetkililerin ekibi Türkiye'ye gönderdiği belirtilerek şüphelilerin Cemal Kaşıkçı'nın kaybolmasından sonra 10/10/2018 ve 11/10/2018 tarihlerinde Türkiye'ye uçakla geliş bilgileri ile havalimanında buldukları sıradaki çeşitli kamera görüntülerine yer verilmiş, bu kişilerin Türkiye'de Konsolosluk binası ile Konsolosluk konutundaki delillerin yok edilmesine yönelik çalışmalar yaptıktan sonra 18/10/2018 ve 21/10/2018 tarihlerinde hava yolu ile Türkiye'den ayrıldıkları ifade edilmiştir.

46. Öte yandan Suudi Arabistan Krallığı İstanbul Başkonsolosu'nun da 16/10/2018 günü saat 17.00'de tarifeli bir uçakla Türkiye'den ayrılarak Suudi Arabistan Krallığı'na gittiği anlaşılmıştır.

47. Bununla birlikte Suudi Arabistan'da olay ile ilgili olarak bir ceza kovuşturması yürütülmüştür. Riyad Büyükelçiliğince kovuşturmaya ilişkin olarak bir rapor düzenlenerek Türk makamlarına gönderilmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen iddianamede yer verilen bilgilere göre iddianamede yer alan bazı şüphelilerin (toplamda 11 kişi) Türkiye'de haklarında iddianame düzenlenmeden önce Suudi Arabistan Krallığı'nda yargılanmasına başlanmış, duruşmalar büyükelçilik temsilcilerince izlenmiştir. Davayı takip edenler arasında BM Güvenlik Konseyi daimî üye devletlerinin büyükelçilik temsilcileri de bulunmaktadır.

48. Cumhuriyet Başsavcılığının iddianamesinde açıklandığına göre Suudi Arabistan Krallığı'nda yürütülen kovuşturmada 23/12/2019 tarihinde verilen hükümle bazı sanıklar hakkında idam, bir sanık hakkında 10 yıl, iki sanık hakkında ayrı ayrı 7 yıl hapis cezası verilmiştir. Diğer sanıklar için isnat edilen suçu işlediklerine ilişkin yeterli delil bulunmadığı gerekçesiyle haklarında sadece yurt dışına çıkma yasağı tedbiri uygulanmış ancak hükümde beraat ettiklerine ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir. Aynı kovuşturma sonucunda sanıkların ve iddia makamının hükümleri otuz gün içinde istinaf mahkemesine taşıma hakları bulunmakta olup Suudi Arabistan kanunları gereğince idam cezalarının her hâlükârda (resen) istinaf mahkemesine taşındığı ve hüküm gerekçesinin bir hafta sonra taraflarca Mahkemeden alınabileceği bildirilmiştir.

49. Diğer taraftan Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen iddianameler sonucunda açılan kamu davaları İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi (11. Ağır Ceza Mahkemesi) nezdinde birleştirilerek görülmeye başlanmış; davada sanıkların yakalanması ve iadesine ilişkin istinabe cevaplarının beklenmesine, yirmi sanık hakkındaki kırmızı bülten kararlarının devamına karar verilmiştir. Dava sürecinde sonradan haklarında sonradan dava açılan altı sanık ile ilgili olarak Ağır Ceza Mahkemesinin 27/10/2020 tarihli talebi üzerine INTERPOL Genel Sekreterliğince kırmızı bülten çıkarılmıştır. Başvurucunun talebi üzerine davaya katılmasına (müdahillîğine) karar verilmiş, tanıkların bilgi ve görgüsüne başvurulmuştur.

50. Dava duruşmalarına kimi sanıkların müdafileri katılmış, 7/4/2022 günü yapılan duruşmaya kadar toplamda 26 sanığın yakalanması ve Türkiye'ye iadesi beklenmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi, Suudi Arabistan Krallığı adli makamlarına hitaben düzenlediği 31/12/2021 tarihli adli yardımlaşma talebi kapsamında olayla ilgili olarak Suudi Arabistan Krallığı'nda yürütülen bir soruşturma veya kovuşturma olup olmadığı, varsa kesinleşmiş kararın onaylı suretinin gönderilmesini talep etmiştir.

51. Suudi Arabistan Krallığı adli makamları yazıya 31/3/2022 günü gerçekleştirilen duruşmadan önce cevap vermiştir. Söz konusu 13/3/2022 tarihli cevabi yazıda, Riyad Ceza Mahkemesince verilen kararın nüshası gönderilmiş; bunun yanı sıra "*bir kişinin aynı suçtan iki defa yargılanmasının mümkün olmaması*" ilkesine göre kovuşturmanın Suudi Arabistan Krallığı yargı makamlarına devredilmesi, 26 sanığın kırmızı bülten listesinden çıkarılması talep edilmiştir. Ayrıca kovuşturmanın devredilmesi durumunda iddiaların değerlendirilerek sonucundan Türk makamlarına bilgi verileceği de belirtilmiştir.

52. 11. Ağır Ceza Mahkemesi talep üzerine 31/3/2022 tarihinde yapılan duruşmada iddia makamının aynı yöndeki görüşü ile kovuşturmanın Suudi Arabistan Krallığı'na devredilmesi hususunda görüş bildirmesi için Bakanlığa yazı yazılmasına, bir sonraki duruşmanın da 7/4/2022 tarihinde yapılmasına karar vermiştir. Bakanlık, kovuşturmanın devrinin uygun görüldüğüne ilişkin görüş bildirmiştir.

53. 11. Ağır Ceza Mahkemesi 7/4/2022 günü gerçekleştirilen duruşmada, iddia makamının görüşü doğrultusunda kovuşturmanın Suudi Arabistan Krallığı adli makamlarına devri konusundaki Bakanlık görüşüne de atfen *kamu davasının durmasına ve kovuşturmanın Suudi Arabistan Krallığı adli makamlarına devredilmesine* itiraz kanun yolu açık olmak üzere karar vermiştir. Söz konusu kararın ilgili kısmı şöyledir:

" (...)

Mahkememizce maktul Cemal Kaşıkçı'nın öldürülmesi olayı ile ilgili Suudi Arabistan ülkesinde bir soruşturma veya kovuşturma olup olmadığının sorulmuş, 21/03/2022 tarihinde gelen cevabi yazıda bir kişinin aynı suçtan iki defa yargılanmasının mümkün olmaması yasal ilkesine göre davanın Suudi Arabistan'daki yargı makamlarına devredilmesini, davanın devri durumunda dava ve davadaki iddiaların değerlendirilerek sonucundan Türk Adli Makamlarına bilgi verileceği belirtilmiştir.

Ülkemizde cezai konularda uluslararası adli iş birliğinin usul ve esasları 6706 Sayılı Cezaî Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu'nda düzenlenmiştir. ...

(...)

Mahkememizce Suudi Arabistan Adli Makamlarının devir talebi dikkate alınarak yukarıda yer verilen maddenin uygulanması ihtimaline binaen ülkemizin bu konudaki merkezi makamı olan Adalet Bakanlığından davanın devri hususunda görüş sorulmuş ve Adalet Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü'nün 01.04.2022 tarihli cevabi yazısında 'Yürütülen kovuşturma kapsamında sanıklar hakkında iade talebinde bulunulmasına rağmen, mezkur talebe Suudi Arabistan makamlarınca olumsuz yanıt verilmiş olması nedeniyle, 6706 sayılı Kanununun 24'üncü maddesinde yer alan şartların mevcut olduğu değerlendirilmekte olup, bu itibarla kovuşturmanın Suudi Arabistan adli makamlarına devri Bakanlığımızca da uygun görülmüştür.' şeklinde olumlu görüş bildirildiği anlaşılmıştır.

Yukarıda yer verilen bilgiler ışığında maktul Cemal Kaşıkçı'nın öldürülmesi ile ilgili mahkememizde görülen kamu davasında, sanıklar hakkında çıkarılan yakalama emirleri ve kırmızı bülten kararlarının sanıkların Suudi Arabistan vatandaşı olmaları, Türkiye'de yerleşik adreslerinin bulunmaması nedeniyle uzun süredir yerine getirilmediği, Suudi Arabistan Adli Makamlarınca davanın Suudi Arabistan'daki yargı makamlarına devredilmesinin istenildiği, davanın devri durumunda dava ve davadaki iddiaların değerlendirilerek sonucundan Türk Adli Makamlarına bilgi verileceğinin bildirildiği, 6706 sayılı Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu'na göre ülkemizin bu konudaki merkezi makamı olan Adalet Bakanlığından davanın devri konusunda olumlu görüş alındığı hususları gözetilerek 6706 Sayılı Kanun'un 24/4. Maddesi gereğince mahkememize açılan iş bu kamu davasının durmasına, dosyanın Suudi Arabistan adli makamlarına devredilmesine karar vermek gerekmiş ve aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

54. Başvurucu, kovuşturmanın devri koşullarının oluşmadığını ileri sürerek karara karşı itiraz kanun yoluna başvurmuştur. Söz konusu duruşmada hazır bulunan bazı sanıkların müdafileri bu konudaki takdiri Mahkemeye bırakmış, kovuşturmanın devredilmemesi ile ilgili herhangi bir gerekçe ileri sürmemiştir.

55. Başvurucunun itirazını inceleyen İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesi, Bakanlığın kovuşturmanın devrinin uygun olduğu görüşünü denetleme yetkisinin bulunmadığına, itiraz incelemesinin kapsamının kovuşturmanın yabancı devlete devredilmesi koşullarının somut olayda bulunup bulunmadığı ile sınırlı olduğuna karar vermiş; ilgili kanun kapsamında kovuşturmanın devri koşullarının somut olayda gerçekleştiği sonucuna varması nedeniyle de başvurucunun itirazının reddi gerektiğine 20/4/2022 tarihinde karar vermiştir.

56. Başvurucu, söz konusu kesin kararı 22/4/2022 tarihinde öğrenmesinin ardından 23/5/2022 tarihinde ilk bireysel başvurusunu yapmıştır.

57. Diğer taraftan başvurucu 28/4/2022 tarihli dilekçe ile söz konusu karara karşı kanun yararına bozma talebinde bulunmuş, Bakanlık Ceza İşleri Genel Müdürlüğü 26/5/2022 tarihli yazısı ile kanun yararına bozma yoluna gidilmediği görüşünü bildirmiştir.

58. Başvurucunun bireysel başvuruda bulunmasının ardından 11. Ağır Ceza Mahkemesi dosya üzerinden bir inceleme yaparak iddia makamının görüşü doğrultusunda tüm sanıklar hakkındaki kamu davalarının *düşmesine* 17/6/2022 tarihinde karar vermiştir. Hükümde belirtildiğine göre Suudi Arabistan Riyad Ceza Mahkemesi 1. Ortak Dairesi 30/5/2022 tarihinde sanıkların durumu hakkında yeni bir karar vermiştir. 11. Ağır Ceza Mahkemesinin hükmünün ilgili kısmı şöyledir:

" ...

Mahkememizce maktul Jamal Ahmad H. Khashoggi'nin [Cemal Kaşıkçı] öldürülmesi olayı ile ilgili olarak ilgili Suudi Arabistan ülkesinde bir soruşturma veya kovuşturma olup olmadığı sorulmuş, 21/03/2022 tarihinde verilen cevabi yazı içeriğine göre Suudi Arabistan tarafından dosyanın devir talebi gözetilerek merkezi makam olan Adalet Bakanlığı'ndan olumlu görüş alınarak mahkememizin 07/04/2022 tarih, ... Esas, ... sayılı kararı ile kamu davasının Suudi Arabistan Adli Makamlarına devredilmesine karar verilmiştir.

Suudi Arabistan Riyad Ceza Mahkemesi 1. Ortak Dairesi'nin 30/05/2022 tarih ve ... karar sayılı ilamıyla sanıklar hakkında değerlendirme yapılarak sanıklar;

M... A... M. M... (ölüm cezasından çevrilme 20 yıl hapis cezası),

S... M... A. T... (ölüm cezasından çevrilme 20 yıl hapis cezası),

T... M... M. A... (ölüm cezasından çevrilme 20 yıl hapis cezası),

W... A... M. A... (ölüm cezasından çevrilme 20 yıl hapis cezası),

F... S... A. A... (ölüm cezasından çevrilme 20 yıl hapis cezası),

M... O... M. A... H... (10 yıl hapis cezası),

M... M... M. A... (7 yıl hapis cezası),

S... S... Q. A... (7 yıl hapis cezası),

A... B... M... E... A... (delil yetersizliğinden beraat),

M... S... H. A... (delil yetersizliğinden beraat),

Muflih S... M. A... (delil yetersizliğinden beraat) haklarında daha önce hükümler kurulduğu, devir alınan dosyanın incelenmesinden verilen kararları etkileyecek bir hususa rastlanmadığı ve Ceza Usul Sisteminin 186. maddesine istinaden bir şahsın aynı suçla iki kez yargılanamayacağı belirtilmiştir.

Sanıklar N... H... S. A..., A... M... M. A..., Meshal S... M. A..., K... A... G. A..., T... G... T. A..., B... L... M. A..., S... M... A..., Y... K... M. B... S..., A... A... A. A..., S... A... K... haklarında Suudi Arabistan Başsavcılığı tarafından dava ile ilişkilerinin hakikatini ve olayların açıklığa kavuşturulması için gerekli incelemelerin başlatıldığı, olayla ilişkilerinin olmadığı sonucuna varılarak kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiği, davanın devrinden sonra da soruşturmanın yeniden aleyhte açılmasını gerektiren yeni bir kanıtın Başsavcılık tarafından tespit edilmediği,

Sanıklar A... A... M... A..., K... Y... M. A..., M... İ... A. A..., O... G... A. A... ve S... Y... A. A... haklarında ise devredilen dosyanın incelenmesi sonucunda olay ile ilgilerinin bulunmadığının görüldüğü, ayrıca ilk dört sırada isimleri yazılı sanıkların Türk tarafıyla varılan ikili anlaşma çerçevesinde soruşturma yapmak amacıyla kurulan ortak soruşturma timinde görev aldıkları gözetilerek başsavcılık tarafından kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiği anlaşılmaktadır.

...

6706 Sayılı Yasanın 24/4. maddesi uyarınca kovuşturmanın devri talebinin kabul edilmesi üzerine verilen durma kararından sonra yabancı adli merci tarafından verilen kararların ve gerekçesinin değerlendirilerek mahkememizce esas hakkında bir karar verilmesi gerektiğinden Suudi Arabistan Riyad Ceza Mahkemesi I. Ortak Dairesi'nin 30/05/2022 tarih ve ... sayılı kararının ve gerekçesinin mahkememizce değerlendirilmesinde;

6706 Sayılı Yasanın 24/4. maddesi uyarınca yabancı adli mercileri tarafından haklarında mahkumiyet kararı verilen sanıklar yönünden düşme kararı verileceğinin amir hüküm olduğu, bu kapsamda sanıklar M... A... M. M..., S... M... A. T..., T... M... M. A..., W... A... M. A..., F... S... A. A..., M... O... M. A... H... M... M... M. A..., S... S... Q. A... haklarında

mahkumiyet hükümleri kurulmuş olduğu anlaşılacakla bu sanıklar yönünden anılan kanun maddesi uyarınca düşme kararı verilmesi gerektiği,

Haklarında Suudi Arabistan Mahkemelerince beraat kararı verilen ve Suudi Arabistan Başsavcılığı tarafından kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlar verilen diğer sanıklar yönünden ise;

Ceza hukukunun evrensel, yerleşik ve bilinen kuralları vardır. Görülmekte olan kamu davasında olduğu gibi maddi vakianın sübutu net ve duraksamasız olarak belirlenememiş ise mahkumiyet kararı verilemez. Ceza yargılamasında, kural olarak kişiler masumdur. Ceza verilebilmesi için sanığın masum olmadığına kesin biçimde ortaya konulması gerekir. Bir hususun sabit olması için o hususun aksinin mümkün olmadığına kabul edilmesi gerekir. Hakim, sübut konusundaki şüphesini yenip bir kanaate ulaşamazsa o husus sabit olmamış kabul edilir. Buna ceza muhakemesinde 'şüpheden sanık yararlanır' (in dubio pro reo) ilkesi denir. Böyle bir ilkenin kabul edilmesinin nedeni, bir suçlunun cezasız kalmasının bir masumun cezalandırılmasına tercih edilmesidir. ...

Yine Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun E:2003/2-262 K:2003/277 T: 18.11.2003 ilamında da açıklandığı üzere, amacı maddi gerçeğin ortaya çıkarılması olan ceza yargılamasının en önemli ilkelerinin birisi de 'kuşkudan sanık yararlanır' (in dubio pro reo) ilkesidir. Bu ilkenin özü, ceza davasında sanığın cezalandırılması bakımından taşıdığı önemden dolayı gözönünde tutulması gereken herhangi bir meselede başgösteren kuşkunun, sanığın yararına değerlendirilmesidir. Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması (CMK 223/2-e) halinde sanık hakkında beraat kararı vermek gerekir. Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz (Anayasa 38/4). Anayasanın 5170 sayılı yasa ile değişik 90/son madde ve fıkrası uyarınca iç hukukumuzun parçası niteliğinde olan BM Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesinin 14/2 maddesi uyarınca, 'hakkında bir suç isnadı bulunan bir kimse, hukuka göre suçluluğu kanıtlanıncaya kadar masum sayılma hakkına sahiptir'. Yine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6/2 m. gereğince 'bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır'.

Bu yasal açıklamalar ışığında;

Maktul Jamal Ahmad H. Khashoggi'nun [Cemal Kaşıkçı] 02/10/2018 tarihinde Suud Arabistan Krallığı İstanbul Başkonsolosluk binasında öldürüldüğü hususunun sabit olduğu, dosyamız kapsamında olayın doğrudan görgü tanığının ve nasıl gerçekleştiğine ilişkin herhangi bir teknik kaydın bulunmadığı, sadece Suudi Arabistan Adli Makamları tarafından yapılan yargılama sırasında haklarında mahkumiyet kararı verilen sanıkların ikrar içeren beyanlarının bulunduğu, ilgili mahkemece de bu ikrar içeren beyanlar gözetilerek cinayetin nasıl ve hangi sanıklar tarafından gerçekleştirildiğine ilişkin kabul ile hükümler kurulduğu anlaşılmıştır.

Haklarında maktulü kasten öldürmek suçundan mahkumiyet hükümleri verilmiş sanıklar dışında kalan ve kasten öldürme suçundan kamu davası açılmış olan sanıkların maktulün öldürüleceği hususunda diğer sanıklarla fikir ve eylem birliği içinde olduklarına dair mahkumiyetlerine yeterli her türlü şüpheden uzak kesin, somut ve inandırıcı deliller elde edilemediği nazara alınarak 'Kuşkudan sanık yararlanır.' (in dubio pro reo) ilkesi de gözetilerek Suudi Arabistan Riyad Ceza Mahkemesi 1. Ortak Dairesi'nin kararının ve aynı ülke Başsavcılığının kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlarının dosya kapsamındaki mevcut delil durumu itibarıyla maddi vakia ile uyumlu olduğu,

Kasten öldürmeye azmettirme suçundan yargılanan sanıkların suçu işleyen asli failleri azmettirdiğine dair somut bir olgunun bulunmadığı, suçu işleyen sanıkların ikrarlarında da

buna yönelik bir beyan olmadığı, bu sanıklar yönünden verilen kararların da dosya kapsamı ve maddi vakıa ile uyumlu olduğu,

Birleşen dosyada suç delillerini yok etme suçlamasıyla yargılanan sanıklar yönünden de dosya kapsamında herhangi bir delil elde edilemediği, verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararların dosya kapsamıyla uyumlu olduğu değerlendirilmesiyle;

6706 Sayılı Yasanın 24/4.maddesi nazara alınarak yukarıda yapılan değerlendirmeler kapsamında kovuşturmaya devam edilmesine gerek bulunmadığı anlaşılmakla, sanıklar hakkında açılan kamu davalarının ayrı ayrı düşmesine dair aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

59. Başvurucunun bu karara yönelik istinaf kanun yolu başvurusu, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 1. Ceza Dairesi tarafından 8/9/2022 tarihinde reddedilmiştir.

60. Başvurucu, 11. Ağır Ceza Mahkemesinin yürüttüğü kovuşturmanın ilgili kanunda belirtilen koşulların gerçekleşmemesine rağmen Bakanlığın görüşüyle devredildiğini ileri sürerek idari yargıya başvurmuştur. Ankara 14. İdare Mahkemesi 15/4/2022 tarihinde Bakanlığın görüşünün İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesinin yürüttüğü yargılama faaliyetine ilişkin olup idari davaya konu edilebilecek işlem niteliğinde olmadığı gerekçesiyle davanın esastan incelenmeksizin reddine karar vermiştir. Söz konusu kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 2. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde, idari işlemler hakkında, yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edilenler tarafından iptal davası açılabilmesi belirtilmiş, aynı Kanununun 14. maddesinde, dava dilekçeleri üzerinde yapılacak ilk incelemede idari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlemin dava konusu olup olmadığına inceleneyeceği, 15. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinde ise, kesin ve yürütülmesi gereken nitelikte olmayan işleme karşı açılan davanın reddedileceği kurala bağlanmıştır...

Yukarıda yer verilen hükümlerden anlaşılacağı üzere idarî yargıda, dava konusu edilen idarî işlemlerin kesin ve yürütülmesi zorunlu nitelikte bulunması gerekmektedir. Buradaki kesinlik kavramı, işlemin uygulanmaya hazır, nihaî bir işlem niteliğinde olduğunu, bir başka makamın onayına tâbî olmadan doğrudan uygulanabilirliğini göstermektedir. Yürütülmesinin zorunlu olması yani icrâilik vasfı ise; kamu gücü ve kudretinin üçüncü kişiler üzerinde doğrudan doğruya çeşitli hukukî sonuçlar doğurmak suretiyle etkisini göstermesi olarak ifade edilmektedir.

Bu kapsamda, idari makamların kamu gücünü kullanmak suretiyle tek yanlı ve kesin, doğrudan uygulanabilir niteliği bulunmayan işlemlerin idari davaya konu olamayacağı açıktır. Diğer taraftan, 6706 sayılı Cezaî Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununun amacının, cezaî konularda uluslararası adli iş birliğinin usul ve esaslarını düzenlemek, kapsamının ise yabancı devletlerle cezaî konularda yapılacak adli iş birliği olduğu, bu doğrultuda soruşturma veya kovuşturmanın devrinin adli merciler tarafından talep edileceği, Merkezî Makamın (Adalet Bakanlığı) olumlu görüşü üzerine talebin ilgili devlete gönderileceği, bu işlemin soruşturma veya kovuşturmanın yürütülmesine engel olmadığı anlaşılmaktadır.

Bu durumda, Cemal KAŞIKÇI'nın öldürülmesi olayına ilişkin olarak İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesinin 2020/120 Esas sayılı dosyası üzerinden yürütülen kovuşturmanın, 6706 sayılı Kanunun 24'üncü maddesinin 2'nci fıkrası uyarınca Suudi Arabistan makamlarına devri hususunda Adalet Bakanlığının görüşünün talep edilmesi üzerine yürütülen kovuşturma kapsamında sanıklar hakkında iade talebinde bulunulmasına rağmen mezkur talebe Suudi Arabistan makamlarınca olumsuz yanıt verilmiş olması nedeniyle 6706 sayılı Kanunun 24'üncü maddesinde yer alan şartların mevcut olduğundan bahisle kovuşturmanın Suudi Arabistan adli makamlarına devrinin uygun görülmesine ilişkin 01.04.2022 tarih ve ... sayılı Adalet Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü kararının İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesinin 2020/120 Esas sayılı dosyası kapsamında yargılama faaliyetine ilişkin bir karar olduğu, idari davaya konu olabilecek işlem mahiyetinde olmadığı görüldüğünden davanın esasını inceleme olanağının bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Açıklanan nedenlerle, davanın incelenmeksizin reddine..."

61. Başvurucunun bu karara yönelik istinaf kanun yolu başvurusu, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesince 18/7/2022 tarihinde reddedilmiştir.

62. Başvurucu, söz konusu kesin kararı 19/7/2022 tarihinde öğrenmiş; 16/8/2022 tarihinde 2022/78660 sayılı ikinci bireysel başvurusunu yapmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

63. 5237 sayılı Kanun'un "*Yer bakımından Uygulama*" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"(1) Türkiye'de işlenen suçlar hakkında Türk kanunları uygulanır. Fiilin kısmen veya tamamen Türkiye'de işlenmesi veya neticenin Türkiye'de gerçekleşmesi halinde suç, Türkiye'de işlenmiş sayılır.

(2) Suç;

a) Türk kara ve hava sahaları ile Türk karasularında,

b) Açık denizde ve bunun üzerindeki hava sahasında, Türk deniz ve hava araçlarında veya bu araçlarla,

c) Türk deniz ve hava savaş araçlarında veya bu araçlarla,

d) Türkiye'nin kıt'a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgesinde tesis edilmiş sabit platformlarda veya bunlara karşı,

işlendiğinde Türkiye'de işlenmiş sayılır."

64. 5237 sayılı Kanun'un "*Yabancı ülkede hüküm verilmesi*" kenar başlıklı 9. maddesi şöyledir:

"(1) Türkiye'de işlediği suçtan dolayı yabancı ülkede hakkında hüküm verilmiş olan kimse, Türkiye'de yeniden yargılanır."

65. 5237 sayılı Kanun'un "Cezadan mahsup" kenar başlıklı 16. maddesi şöyledir:

"(1) Nerede işlenmiş olursa olsun bir suçtan dolayı, yabancı ülkede gözaltında, gözlem altında, tutuklulukta veya hükümlülükte geçen süre, aynı suçtan dolayı Türkiye'de verilecek cezadan mahsup edilir."

66. 23/4/2016 tarihli ve 6706 sayılı Cezai Konularda Uluslararası Adli İşbirliği Kanunu'nun "Amaç ve kapsam" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"(1) Bu Kanunun amacı, cezaî konularda uluslararası adli iş birliğinin usul ve esaslarını düzenlemektir.

(2) Bu Kanun, yabancı devletlerle cezaî konularda yapılacak adli iş birliğini kapsar.

(3) Türkiye'nin taraf olduğu adli iş birliğine ilişkin milletlerarası anlaşmalar ile diğer kanun hükümleri saklıdır."

67. 6706 sayılı Kanun'un "Tanımlar" kenar başlıklı 2. maddesi şöyledir:

"(1) Bu Kanunun uygulanmasında;

a) Adli merci: Mahkeme, hâkimlik ve savcılıklar ile kanunla istisnâî olarak ceza soruşturması yapma yetkisi verilen diğer makamları, devletlerin milletlerarası anlaşmalara yaptıkları beyanlarda belirttikleri mercileri,

b) Merkezî Makam: Adalet Bakanlığını,

c) Uluslararası adli iş birliği: Cezaî konularda bir devletin adli mercilerinin diğer bir devletin adli mercileri adına yerine getirdiği işlemleri,

ifade eder."

68. 6706 sayılı Kanun'un "Türkiye'nin iade talepleri ve şartları" kenar başlıklı 22. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Soruşturma veya kovuşturmanın sonuçlandırılabilmesi ya da verilen mahkûmiyet kararlarının infazı amacıyla yabancı bir ülkede bulunan ve hakkında yakalama emri veya tutuklama kararı verilen kişinin Türkiye'ye iadesi, adli merciler tarafından istenebilir.

...

(3) Merkezî Makam tarafından uygun görülmesi hâlinde talep, yabancı devlete gönderilir. Ancak, aşağıdaki durumlarda Merkezî Makam iade talebini yabancı devlete göndermeden reddedebilir:

...

c) Türkiye'nin millî güvenliğinin veya uluslararası ilişkilerinin zarar görme ihtimalinin bulunması.

(...) "

69. 6706 sayılı Kanun'un "*Soruşturma ve kovuşturmanın devri*" kenar başlıklı 23. maddesi şöyledir:

"(1) Bu Kanun ve taraf olunan milletlerarası andlaşmalar çerçevesinde, işlenen suçlarla ilgili Türkiye'de yürütülen soruşturma veya kovuşturmalar yabancı devletlere devredilebilir; yabancı devletlerde işlenen suçlarla ilgili yürütülen soruşturma veya kovuşturmalar devralınabilir.

(2) Milletlerarası andlaşma bulunmaması hâlinde, mütekabiliyet ilkesi esas alınarak bu Kanun çerçevesinde soruşturma veya kovuşturmalar devredilebilir veya devralınabilir."

70. 6706 sayılı Kanun'un "*Soruşturmanın veya kovuşturmanın yabancı devlete devredilmesi*" kenar başlıklı 24. maddesi şöyledir:

"(1) Üst sınırı bir yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yürütülen soruşturma veya kovuşturmalar;

a) Şüpheli veya sanığın yabancı devletin vatandaşı olması nedeniyle Türkiye'de hazır bulundurulamaması veya adli yardımlaşma yoluyla savunmasının alınamaması,

b) Türk vatandaşı olan şüpheli veya sanığın yabancı devlette mutad olarak bulunması veya delillerin bu devlette olması nedeniyle devrin, gerçeğin ortaya çıkarılmasına imkân vermesi, hâllerinde devredilebilir.

(2) Soruşturma veya kovuşturmanın devri adli merciler tarafından talep edilir. Merkezî Makamın olumlu görüşü üzerine talep, ilgili devlete gönderilir. Bu işlem, soruşturma veya kovuşturmanın yürütülmesine engel değildir. Devir talebine, soruşturma veya kovuşturma dosyasının bir sureti ve gerekli olduğunda tercümesi eklenir. Devir talebinin kabul edilmesi ve istem üzerine delil niteliğindeki eşyalar da gönderilir.

(3) Soruşturmanın devri talebinin kabul edilmesi üzerine, Ceza Muhakemesi Kanununun 171 inci maddesinde düzenlenen koşullara ve sonuçlarına bakılmaksızın kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilir. Şüpheli hakkında yabancı adli merci tarafından dava açılması durumunda kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir. Dava açılmaması hâlinde, buna ilişkin kararın gerekçesi değerlendirilmek suretiyle soruşturmaya devam edilebilir.

(4) Kovuşturmanın devri talebinin kabul edilmesi üzerine durma kararı verilir. Sanık hakkında yabancı adli merci tarafından mahkûmiyet kararı verilmesi durumunda düşme kararı verilir. Mahkûmiyet kararı dışında bir karar verilmesi durumunda, buna ilişkin kararın gerekçesi değerlendirilmek suretiyle kovuşturmaya devam edilebilir.

(5) Yabancı devletin soruşturma veya kovuşturmanın devrinin kabulüne ilişkin karardan vazgeçtiğini bildirmesi veya devredilen soruşturma veya kovuşturmanın sağlıklı bir şekilde yürütülmediğinin Merkezî Makamca adli mercie bildirilmesi hâlinde soruşturma veya kovuşturmanın yürütülmesine karar verilir.

(6) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde soruşturma veya kovuşturmanın devri talebiyle birlikte veya öncesinde, talep edilen devlet makamlarından elkoyma ve tutuklama dâhil bütün geçici tedbirlerin alınması istenebilir."

71. 6706 sayılı Kanun'un "*Soruşturma veya kovuşturmanın devralınması*" kenar başlıklı 25. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Yurt dışında işlenen ve Türk hukukuna göre zamanaşımına veya affa uğramamış, üst sınırı bir yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suç nedeniyle yabancı bir devlette yürütülen soruşturma veya kovuşturmalar devralınabilir. Ancak;

...

ç) Devir talebine konu fiil nedeniyle kişi daha önce Türkiye'de yargılanmışsa,

devir talebi kabul edilmez.

(2) Merkezî Makamın uygun görmesi üzerine soruşturmanın veya kovuşturmanın devrine ilişkin talep, yetkili Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Cumhuriyet başsavcılığı soruşturma veya kovuşturmanın devrine konu olan suçla ilişkin soruşturma başlatır ve sonucuna göre işlem yapar.

..."

72. 5271 sayılı Kanun'un "*Duruşmanın sona ermesi ve hüküm*" kenar başlıklı 223. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" ...

(2) Beraat kararı;

...

b) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması,

...

e) Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması,

Hallerinde verilir.

...

(7) Aynı fiil nedeniyle, aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava varsa davanın reddine karar verilir.

8) Türk Ceza Kanununda öngörülen düşme sebeplerinin varlığı ya da soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde, davanın düşmesine karar verilir. Ancak, soruşturmanın veya kovuşturmanın yapılması şarta bağlı tutulmuş olup da şartın henüz gerçekleşmediği anlaşılırsa; gerçekleşmesini beklemek üzere, durma kararı verilir. Bu karara itiraz edilebilir."

73. 5271 sayılı Kanun'un "*Gaibin tanımı ve yapılabilecek işlemler*" kenar başlıklı 244. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

(1) Bulunduğu yer bilinmeyen veya yurt dışında bulunup da yetkili mahkeme önüne getirilemeyen veya getirilmesi uygun bulunmayan sanık gaip sayılır.

(2) Gaip hakkında duruşma açılmaz; mahkeme, delillerin ele geçirilmesi veya korunması amacıyla gerekli işlemleri yapar.

(3) Bu işlemler naip hâkim veya istinabe olunan mahkeme aracılığıyla da yapılabilir.

(4) Bu işlemler sırasında sanığın müdafii veya kanunî temsilcisi veya eşi hazır bulunabilir. Gerekliğinde, mahkemece barodan bir müdafî görevlendirilmesi istenir."

74. 5271 sayılı Kanun'un "Gaibe ihtar" kenar başlıklı 245. maddesi şöyledir:

"(1) Adresi bilinmeyen gaibe, mahkeme önüne gelmesi veya adresini bildirmesi hususları uygun bir iletişim aracıyla ihtar edilir."

75. 5271 sayılı Kanun'un "Sanığa verilecek güvence belgesi" kenar başlıklı 246. maddesi şöyledir:

"(1) Mahkeme, gaip olan sanık hakkında duruşmaya gelmesi hâlinde tutuklanmayacağı hususunda bir güvence belgesi verebilir ve bu güvence koşullara bağlanabilir.

(2) Sanık, hapis cezası ile mahkûm olur veya kaçmak hazırlığında bulunur veya güvence belgesinin bağlı olduğu koşullara uymazsa belgenin hükmü kalmaz."

B. Uluslararası Hukuk

1. Uluslararası Antlaşmalar

76. Türkiye Cumhuriyeti devletinin (20/5/1975 tarihli Kanun ile katılmamız uygun bulunmuştur.) ve Suudi Arabistan Krallığı'nın da taraf olduğu, 24/4/1963 tarihinde imzalanan *Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi*'nde şu hükümler yer almaktadır:

"Konsolosluk binalarının dokunulmazlığı" başlıklı 31. maddesinde "Konsolosluk binalarının bu maddede öngörülen ölçüde dokunulmazlıkları vardır." ve "Kabul eden Devlet makamları, konsolosluk şefinin, onun tarafından tayin edilmiş kimsenin veya gönderen Devlet'in diplomatik temsilcilik şefinin muvafakati dışında, konsolosluk binalarının münhasıran konsolosluk işleri için kullanılan kısmına giremezler. Bununla beraber âcil koruma tedbirleri alınmasını gerektiren yangın veya sair felâket halinde konsolosluk şefinin zımnî rızası alınmış sayılabilir.",

"Konsolosluk memurlarının kişisel dokunulmazlığı" başlıklı 41. maddesinde; "Konsolosluk memurlarının tutuklanmaları veya gözaltına alınmaları, ancak, ağır bir suç halinde ve yetkili adli makamın kararı ile olur",

"Kabul eden Devletin kanun ve düzenlemelerine saygı" başlıklı 55. maddesinde; "Konsolosluk binaları, konsolosluk görevlerinin yerine getirilmesiyle kabili telif olmayacak şekilde kullanılmayacaktır."

2. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

77. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "*İnsan haklarına saygı yükümlülüğü*" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Yüksek Sözleşmeciler Tarafından kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlarlar."

78. Sözleşme'nin "*Yaşam hakkı*" kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur..."

3. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

79. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 2. maddesi 1. maddesiyle birlikte yorumlandığında devletin yaşam hakkı kapsamındaki bir olayı etkili soruşturma yürütme yükümlülüğünün bulunduğunu kabul etmiştir (*McCann/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 18984/91, 27/9/1995, § 161). AİHM, bu yönde incelediği *McCann ve diğerleri/Birleşik Krallık* başvurusunda verdiği kararla devletin etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü bulunduğunu ilk kez *belirgin* bir şekilde karar altına almıştır. AİHM, bu yükümlülüğünün temel amacının yaşam hakkını koruyan ulusal hukuktaki hükümlerin etkili şekilde uygulanıp meydana gelen ölümler hakkında sorumluların hesap vermelerini sağlamak olduğunu her fırsatta dile getirmektedir (birçok karar arasından bkz. *Al-Skeini ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 55721/07, 7/7/2011, § 163). *McCann ve diğerleri/Birleşik Krallık* başvurusunda verdiği karardan beri AİHM, bu yükümlülüğün sorumlu olduğu iddia edilen kişilerin kamu görevlileri ya da üçüncü kişiler veya mağdurun yaralanmasının kendisinden kaynaklanıp kaynaklanmadığına bakmaksızın çeşitli durumlarda ortaya çıktığı kanaatinde dir.

80. AİHM, 2001 yılında incelediği bir başvuruda verdiği kararda ise soruşturmanın gerekliliklerine ilişkin kriterleri belirlemiştir (*Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, B. No: 24746/94, 4/5/2001). Bu kriterler, AİHM'in tamamen yeni belirlediği kriterler değildir; *McCann ve diğerleri/Birleşik Krallık* kararından beri önüne gelen başvurularda uyguladığı kriterlerin sistematikleştirilmesinden ibarettir. AİHM, sonrasında süregelen incelemelerinde bu kriterleri somut olaya uygulamış; herhangi birinin yerine getirilmemiş olduğunu tespit ettiğinde yaşam hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

81. AİHM'in yaşam hakkı kapsamında etkili soruşturmaya ilişkin belirlediği söz konusu kriterler şöyledir:

- Soruşturma makamlarının şüpheli ölümden haberdar olur olmaz resen harekete geçmeleri (*Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, § 105; *Nachova ve diğerleri/Bulgaristan* [BD], B. No: 43577/98, 43579/98, 6/7/2005, § 111)

- Soruşturma makamlarının bağımsız olması (*Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, § 106; *Mustafa Tunç ve Fecire Tunç/Türkiye* [BD], B. No: 24014/05, 14/4/2015, § 177)

- Soruşturmanın sorumluların tespitini ve cezalandırılmasını sağlayabilecek yeterlilikte olması, bu kapsamda olayı aydınlatmaya yarayabilecek bütün delillerin toplanması için makul tedbirler alınması (*Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, § 107)

- Soruşturmanın ivedilikle ve makul bir özenle yürütülmesi (*Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, § 108)

- Soruşturmanın ve sonuçlarının kamu denetimine açık olması ve her durumda, ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılmalarının sağlanması (*Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, § 109).

82. Bu noktada AİHM'in olayda kovuşturma aşamasına geçilmesi durumunda etkili soruşturma yürütme yükümlülüğüne ilişkin belirlediği gerekliliklerin soruşturma aşamasının ötesine uzandığına ve karar verme aşaması dâhil kovuşturmanın tamamının kanunla yaşamı koruma yönündeki pozitif yükümlülüğün gereklerini yerine getirmesi gerektiğine sık sık vurgu yaptığını hatırlatmak gerekir (pek çok karar arasından bkz. *Ali ve Ayşe Duran/Türkiye*, B. No: 42942/02, 8/4/2008, § 61). Öte yandan AİHM, soruşturmadaki eksikliklerin bir mahkemenin kovuşturmada sorumlulukları ortaya koyma kapasitesine ciddi şekilde zarar verebileceğinin de gözardı edilemeyeceğini belirtmektedir (*Ağdaş/Türkiye*, B. No: 34592/97, 27/7/2004, § 102).

83. AİHM ölümü nedeniyle devletin sorumlu olduğu iddia edilen bir kişinin ebeveyni gibi yakın aile üyelerinin de *-ölen kişinin yasal mirasçıları olup olmadıklarına bakılmaksızın-* bizzat 2. madde ihlalinin dolaylı mağdurları olduklarını iddia edebileceklerini kabul etmiştir (*Van Colle/Birleşik Krallık*, B. No: 7678/09, 13/11/2012, § 86). Bu bağlamda AİHM; ölen kişinin eşlerinin, çocuklarının ve yeğenlerinin yaşam hakkının ihlal edildiğine yönelik başvurularını inceleyip sonuçlandırmıştır (*Salman/Türkiye* [BD], B. No: 21986/93, 27/6/2000; *Ramsahai ve diğerleri/Hollanda* [BD], B. No: 52391/99, 15/5/2007; *Yaşa/Türkiye*, B. No: 63/1997/847/1054, 2/9/1998, § 66).

84. AİHM, üç çocuğunun babası on iki yıldan daha uzun bir süre birlikte yaşadığı partnerinin yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak başvurucunun yaptığı bir başvuruyu da incelemiştir. AİHM söz konusu başvuruda; Bulgaristan Yüksek Mahkemesinin evli olmayan partnerlere de partnerlerinin haksız ölümü nedeniyle tazminat alma hakkı tanıdığına, *yerel adli makamların başvurucunun başvuru ehliyetini sorgulamadığına ve soruşturma makamlarının başvurucunun ceza soruşturmasının durdurulmasına karşı yaptığı başvuruyu inceleyip karara bağladığına* dikkati çekmiştir. Uzun yıllardır beraber yaşayan bir çiftin Sözleşme'nin 8. maddesinin amaçları doğrultusunda bir aile teşkil ettiğine ve ilişkilerinin evlilik dışı olmasına rağmen Sözleşme'nin 8. maddesinin sağladığı korumadan yararlanma hakkına sahip olduğuna değinen AİHM; başvurucunun partnerinin ölümünden kişisel olarak etkilendiği, bu nedenle Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edildiği iddiasının mağduru olduğunda şüphe bulunmadığı ve başvuru ehliyetinin amaçları yönünden başvurucunun durumunu evli bir eşten ayrı tutmak için geçerli bir neden bulunmadığı sonucuna varmıştır (*Velikova/Bulgaristan* (k.k.), B. No: 41488/98, 18/5/1999).

85. AİHM'e göre Sözleşme'nin 1. maddesinde belirtilen "*yargı yetkisi*" bir eşik ölçüttür. Yargı yetkisinin kullanılması, bir taraf devletin Sözleşme'de belirtilen hak ve özgürlükleri ihlal edildiği iddiasına yol açan eylem veya ihmallerden sorumlu tutulmasını sağlamak için gereklidir (*Al-Sekini ve diğerleri/Birleşik Krallık; Catan ve diğerleri/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [BD], B. No: 43370/04). AİHM'e göre *uluslararası kamu hukuku açısından bir devletin yargı yetkinliği öncelikle ülkeseldir*. Ancak AİHM istisnai davalarda devletin Sözleşme'nin 1. maddesi uyarınca kendi ülke sınırları dışında yargı yetkisini kullanmasını kabul etmiştir. AİHM, taraf devletin adli makamlarının söz konusu devletin *yetki alanı dışında meydana gelen bir ölümle ilgili kendi ceza soruşturmasını ya da davasını başlatması durumunda*, kendi ulusal kanunları sebebiyle (örneğin evrensel yargı yetkisine ilişkin hükümler uyarınca ya da aktif veya pasif şahsiyet ilkesine dayanarak) *bu soruşturmanın ya da davanın başlatılmasının* Sözleşme'nin 1. maddesinin amaçları bakımından *devlet ve daha sonra mahkeme huzurunda dava açan maktul yakınları arasında yargısal yetki bağlantısı oluşturmak için yeterli olduğu* kanısındadır (*Güzelyurtlu ve diğerleri/Türkiye ve GKRY*, B. No: 36925/07, 29/1/2019, § 188).

86. AİHM, bu yaklaşımın ayrı ve özerk bir yükümlülüğe dönüşen, etkili bir soruşturma yürütmeye dair usul yükümlülüğünün tabiatına uygun olduğunu vurgulamaktadır (*Šilih/Slovenya* [BD], B. No: 71463/01, 9/4/2009, § 159; *Janowiec ve diğerleri/Rusya* [BD], B. No: 55508/07, 29520/09, § 132). Bu bağlamda Sözleşme'nin 2. maddesinden kaynaklanan ayrılabilir bir yükümlülük olarak ve ölüm yargı yetkisi dışında meydana gelmiş olsa dahi devleti bağlayıcı özellikte olduğu kabul edilebilir (*Güzelyurtlu ve diğerleri/Türkiye ve GKRY*, § 189).

87. AİHM'in *Gray/Almanya* (B. No: 49278/09, 22/5/2014) kararında, Alman mahkemeleri Birleşik Krallık'ta tıbbi ihmal suçu işleyen Alman vatandaşı üzerinde Avrupa tutuklama müzekkeresi sistemi uyarınca işlediği suç için Birleşik Krallık'a teslim olmasını engelleyen cezai yargı yetkisi kullanmıştır. Başvurucular, Almanya'nın kovuşturmayı özet ceza emri usulüne göre yaparak usul yükümlülüğünü yerine getirmediğinden, Birleşik Krallık'ın ise davanın suçlunun daha ağır bir ceza alma ihtimali bulunan Birleşik Krallık'ta görülmesini sağlamak için gerekeni yapmadığından mahkemeye şikâyette bulunmuştur. AİHM, Almanya yönünden yer bakımından (*ratione loci*) yetki kuralı ile ilgili bir değerlendirmede bulunmadan Almanya'nın Sözleşme'nin 2. maddesi kapsamındaki usul yükümlülüğünü yerine getirip getirmediğini inceleyerek *ulusal hukuk uyarınca Alman makamlarının inisiyatifindeki ceza davasını başlatmanın Sözleşme'nin 1. maddesinin amaçları bakımından yargı yetkisi bağlantısı kurmak için yeterli olduğunu* zımnen kabul etmiştir (*Güzelyurtlu ve diğerleri/Türkiye ve GKRY*, § 185).

88. *Palic/Bosna/Hersek* (B. No: 4704/04, 15/2/2011) ve *Njezic ve Stimac/Hırvatistan* (B. No: 29823/13, 9/4/2015) başvurularında AİHM, aleyhlerine başvuru her iki devletin başvuru yakınlarının ortadan kaybolup ölümüyle ilgili olarak Sözleşme'nin 2. maddesinde belirtilen usul yükümlülüğünü yerine getirdiklerini tespit etmiştir. Şöyle ki AİHM *Palic/Bosna Hersek* başvurusunda yerel makamların uluslararası tutuklama emri çıkarttığını ancak şüphelilerin Sırbistan'a taşınması ve Sırp vatandaşlarının iade edilmemesi nedeniyle soruşturmanın o zamandan beri askıda olduğunu belirtmiştir. *Njezic ve Stimac/Hırvatistan* başvurusunda hiçbir uluslararası tutuklama emri çıkarılmadığı hâlde Sırp vatandaşların Sırbistan'dan iade edilmemesinden dolayı şüphelilerin çoğunluğunun iadesi mümkün olmayacağı için AİHM, aleyhlerine başvuru yapılan devletlerin (sırasıyla Bosna Hersek ve Hırvatistan) sorumlu tutulamayacağına karar vermiştir.

89. *Aliyyeva ve Aliyev/Azərbaycan* (B. No: 35587/08, 31/7/2014) davasında Azerbaycan makamları, başvuranın oğlunun Ukrayna'da öldürülmesine ilişkin soruşturmayı, davanın her iki ülkenin de taraf olduğu 1913 tarihli Bağımsız Devletler Topluluğu Hukuk, Aile ve Ceza İşlerinde Adli Yardım ve Hukuki İlişkiler Hakkında Sözleşme (Minsk Sözleşmesi) kapsamında aktarılmasından sonra yürütmüştür. AİHM bu davada bahsedilen ilk davanın tam aksine diğerlerinin yanı sıra davadan sorumlu soruşturmacının soruşturma başladıktan 1 yıl 2 aydan fazla bir süre sonrasına kadar Ukrayna makamlarından adli yardım talep edilmediğini belirterek Azerbaycan tarafından Sözleşme'nin 2. maddesinin usul yönünden ihlal edildiğine karar vermiştir. AİHM, bir suçun başka bir devletin topraklarında işlendiği bu gibi durumlarda ceza soruşturmasının ilerlemesini durduracak belirli engellerin olabileceğini kabul etmiştir.

90. *Huseynova/Azərbaycan* (B. No: 10653/10, 13/4/2017) başvurusunda Azerbaycan makamları, başvuranın gazeteci kocasının öldürülmesiyle ilgili olarak iki Gürcü vatandaşı şüpheli olarak tespit ederek ceza davası açmış; Gürcü makamları, sanıkların Gürcü uyruklu olmalarından dolayı yabancı ülkeye iade edilemedikleri gerekçesiyle iade etmeyi

reddetmiştir. AİHM, şüphelilerin iade edilmesini reddeden başka bir devletin topraklarında bulunması gibi durumlarda ceza soruşturmasının ilerlemesini durduracak özel engellerin olabileceğini belirtmiştir. Azerbaycan başka bir devletin kendi vatandaşlarını iade etmeme kararından sorumlu tutmamıştır (aynı kararda bkz. § 110). Bununla birlikte AİHM *iadenin mümkün olmamasının Azerbaycan makamlarının davayı Gürcistan makamlarına aktarılabilirliğini incelemeye engel teşkil etmediği* kararına varmış, bu bağlamda suçluların iadesine dair Avrupa Sözleşmesi, 1993 Minsk Sözleşmesi ve her iki devletin taraf olduğu ikili anlaşma gibi çeşitli uluslararası yasal belgelerin bu tür bir olanak için açıkça imkân sağladığını belirtmiştir. Ayrıca Gürcü makamları, Azerbaycan makamlarının iade talebine verdiği cevapta bu olanağa açıkça değinmiştir. Bununla birlikte Azerbaycan makamlarının davayı Gürcistan'a aktararak Gürcistan'daki cinayeti işlediği iddia edilen failleri kovuşturma olanağını incelediğine dair hiçbir kanıt bulunmamıştır (aynı kararda bkz. § 111). AİHM Azerbaycan makamlarının bu davayı devretmemesi, Sözleşme'nin 2. maddesinin usul yönünden ihlal edildiğine karar verilmesinin gerekçelerinden biri olarak göstermiştir.

91. *Güzelyurtlu ve diğerleri/Türkiye ve GKRY* başvurusunda AİHM, genel olarak Sözleşme'nin 2. maddesi kapsamındaki etkili soruşturma yürütmeye ilişkin yükümlülüğün maktulün ölüm tarihinde topraklarında bulunduğu devlete ait olduğunu hatırlatmıştır. Bununla birlikte AİHM, yaşam kaybına yol açan şiddet olayının sınır ötesi boyutunun mevcut olması hâlinde şüphelilerin topraklarına kaçtığı ve suça ilişkin delillerin de bulunabileceği Sözleşmeciler devletlerin ilgili makamlarının bu bakımdan etkili tedbirler alma görevlerinin bulunduğunu da belirtmiştir. AİHM'e göre aksi takdirde sınır ötesi saldırılarda yer alanlar, ceza riski olmaksızın eylemde bulunur ve hukuka aykırı eylemlerin gerçekleştiği devletin yetkililerinin, vatandaşlarının ve yetki alanlarındaki diğer bireylerin haklarını korumaları engellenir. AİHM, şüphelilerin Türkiye hâkimiyetindeki topraklarda bulunup haklarında kırmızı bülten çıkarılmış olmasını gözönünde bulundurduğunu belirterek Türkiye'nin de Sözleşme'nin 2. maddesi kapsamında yükümlülüklerinin bulunduğu sonucuna varmıştır. AİHM yasa dışı öldürme eylemine ilişkin soruşturmanın kaçınılmaz bir şekilde birden çok devleti içermesi hâlinde ilgili devletlerin etkili şekilde iş birliği yapmak, genel olarak konuya ilişkin etkin bir soruşturmaya olanak sağlamak ve soruşturmanın yürütülmesi için gerekli olan tüm makul tedbirleri almakla yükümlü olduğunu vurgulamıştır. AİHM'e göre davalı devletlerin yetkilileri iş birliği yapmadığı için bu durum kendi soruşturmalarının sonuçlanmamasına sebebiyet vermiştir. AİHM'e göre eğer Sözleşme'nin 2. maddesi doğrultusunda bir iş birliği sağlansaydı ceza yargılaması bir ya da daha fazla şüpheli aleyhinde sonuçlanabilir ya da soruşturma uygun bir şekilde sonuçlanabilirdi. Bu nedenle AİHM Sözleşme'nin 2. maddesinin iki devletin iş birliğine gitmemesi sonucunda usul yönünden ihlal edildiğine karar vermiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

92. Anayasa Mahkemesinin 10/5/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

93. Başvurucu,

i. Cemal Kaşıkçı'yı öldürmekle suçlanan sanıkların Suudi Arabistan Krallığı'nda üst düzey yetkileri olup Krallık'ın en üst yöneticileri ile iyi ilişkileri bulunduğundan Krallık adli makamlarının maddi gerçeği açığa çıkaracak biçimde bir çaba

göstermesi mümkün olmamasına rağmen kovuşturma yetkisinin devredildiğini, bunda devletin yaşam hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerinin yerine getirilmesinin değil Suudi Arabistan Krallığı ile Türkiye'nin bir dönem iyi gitmeyen ilişkilerinin belirleyici olup Bakanlık tarafından kovuşturmanın devrine ilişkin olumlu görüş ve akabinde verilen kovuşturmanın devri ve durması kararı sonrasında Türk makamlarının iki ülke arasındaki uzun süredir sorunlu olan ilişkileri düzeltme yönünde bazı çabalarının olduğunu,

ii. Cumhuriyet Başsavcılığının iddianamelerinde soruşturmadaki bilgi ve belgelerin Suudi yetkililere verilmeyip Suudi Arabistan Krallığı ile bu yönde bir adli yardımlaşmaya yanaşılmamasına gerekçe olarak Suudi yetkililerce olayın seyri ve gerçekleşme koşulları ile ilgili olarak yapılan gerçek dışı açıklamaların gösterildiğini, Cumhuriyet Başsavcılığının Suudi makamlarının maddi gerçeği açığa çıkaracak işlemler yapacağı yönünde inanca sahip olmadığını böylece açıklamış olduğunu,

iii. Kovuşturmanın devrine dair kararda iki ülke arasında mütekabiliyetin bulunmadığının değerlendirilmediğini, devir koşullarından adli yardımlaşma yoluyla savunma alınmaması koşulunun söz konusu olup olmadığı yönünde Ağır Ceza Mahkemesince bir girişimde bulunulmadığı,

iv. Maktulün öldürülme biçimi ile cesedinin maruz kaldığı muamelenin insanlık dışı olduğunu,

v. Maktulün siyasi görüşleri nedeniyle öldürüldüğünü, öldürmenin engellenmesi ve sorumlular hakkında yeterli cezalar verilmesi yükümlülüğünün bulunduğunu,

vi. Bakanlığın Ağır Ceza Mahkemesince gönderilen görüş isteme yazısına aynı gün cevap vermesinin, görüşün iptali için başvuruda buldukları İdare Mahkemesinin dokuz gün gibi bir sürede esasa girmeden talebini reddetmesinin, bu karara yönelik istinaf başvurusunun gerekçesiz şekilde reddedilmesinin, kovuşturma devrine itirazının incelenmesinde Bakanlığın görüşünün inceleme kapsamı dışında bırakılmasının, idari yargıdaki davada işin esasının incelenmeyip davanın çabuk sonlandırılmasının hâkimlerin bağımsızlığı üzerindeki baskıları gösterdiğini oysa aynı durumdakilere eşit davranılması gerektiğini, kovuşturmanın siyasi saikler gözetilerek devredildiğini,

vii. Kovuşturmanın devri kararından sonra sanıkların bazıları hakkında kesinleşmiş beraat kararları verildiğinin ve diğer sanıklar hakkında bir kovuşturma dahi yürütülmediğinin anlaşıldığını, dolayısıyla böylece Türkiye topraklarında öldürülen nişanlısının katillerinin bizzat azmettiren teslim edildiğini belirterek Anayasa'nın 17., 26., 36., 40. maddelerinde güvence altına alınan yaşam hakkının, kötü muamele yasağının, adil yargılanma hakkının, ifade hürriyetinin, Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

94. Bakanlık görüşünde olaya ilişkin aşamalar aktarılmış; soruşturma makamlarının olayı öğrendiği ilk andan itibaren elde edebildiği delilleri toplayıp muhafaza altına aldığı, soruşturmanın Cumhuriyet savcısının gözetimi ve denetimi altında bağımsız yürütüldüğü, başvurusunun sürece katılımının sağlandığı açıklanmıştır.

95. Görüşte ayrıca yargılama makamları tarafından usulüne uygun olarak sanıkların iadesininin talep edildiği ancak Suudi Arabistan Krallığı makamlarının iade talebine olumlu yaklaşmadığı, Başsavcılığın ve Ağır Ceza Mahkemesinin taleplerine istinaden sanıklar hakkında INTERPOL Genel Sekreterliğince yakalama kararı çıkarılmasına rağmen yakalanmalarının mümkün olmadığı, yargılama işlemlerinin sürüncemede kalmaması için ilgili kanunda şartları belirtilen kovuşturmanın devri hususunun adli makamlarca değerlendirilip Suudi Arabistan Krallığı adli mercilerinden gönderilen dava dosyasına ilişkin bilgi ve belgeler ile mahkeme kararlarının kovuşturma makamları tarafından incelendiği, bu makamlarca ilgili kanunda belirtilen kovuşturmanın devrine ilişkin şartların oluştuğuna kanaat getirilerek dava dosyasının devredilmesine karar verildiği belirtilmiştir.

96. Başvurucu, Bakanlık görüşüne verdiği beyanında Suudi Arabistan Krallığı'nda soruşturmayı yürüten savcı ile bazı şüphelilerin Suud ailesinden olup olayı soruşturan kişilerle soruşturulan kişilerin akraba olduğu, dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti savcılarının Suudi Arabistan'da yürütülen soruşturmanın objektif ve tarafsız olmadığı yönünde kamuoyuna yansıyan bazı açıklamaları bulunduğunu ileri sürmüştü; Suudi makamlarının Türk makamları ile dosyanın devrine ilişkin yaptıkları yazışmada Türk makamlarından davanın nihai düşürülmesini, bu konuda gerekli çalışmaları yapıp kararın/neticenin bildirilmesini istediklerini, bu makamların verdikleri kararda, dört sanığın Suudi-Türk ortak soruşturma ekibi içinde yer aldığını, bu görevlendirmenin Türk makamlarına 12/10/2018 tarihli yazı ile bildirildiğini, bu nedenle her hâlükârda bu sanıklar hakkında ülkelerinde bir kovuşturma yürütülmediğini bildirip bilginin doğruluğunun araştırılmadığını, bununla birlikte bilginin olaydan sonra ilk kez yazının Türk tarafına gönderilmesiyle ortaya çıktığını, bu kişilerin taraflar arasındaki hangi anlaşma ile Türkiye'ye geldiğinin, bunun yasal dayanağının olup olmadığını, Türkiye'de oldukları süre içinde ne gibi faaliyetlerde buldukları konusunda bir açıklama yapılmadığını ifade etmiştir.

97. Başvurucu, beyanında Suudi makamlarının Konsoloslukta arama yapılmasına izin vermemesi sonucunda delillerin zamanında toplanmaması nedeniyle maddi gerçeğin açığa çıkarılması bakımından soruşturmanın zafiyete uğratıldığını, Bakanlığın görüşünün aksine olay yerinde derhâl bir inceleme yapılmayıp aradan geçen uzun zamandan sonra gerekli arama ve incelemelerin yapılabildiğini, Viyana Sözleşmesi hükümleri dikkate alınmayarak Konsoloslukta ağır cezayı gerektiren suç işlenmesine rağmen başkonsolosun tanıklığına bile başvurulmadan olaydan kısa bir süre sonra Türkiye'yi terk etmesine izin verildiğini, faillerin olaydan sonra rahatça Türkiye'den ayrılabilirdiğini ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

1. İddiaların Yaşam Hakkı Kapsamında İncelenebilirliği (Uygulanabilirlik) Yönünden

98. Bir olayda yaşam hakkına ilişkin ilkelerin uygulanabilmesi için gerekli şartlardan biri de doğal olmayan bir ölümün gerçekleşmesidir (*Mehmet Karadağ*, B. No: 2013/2030, 26/6/2014, § 20).

99. Somut olayda başvurusunun nişanlısından haber alınamamış, ne kendisine ne cesedine ulaşılabilmiştir. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesinden önceki yetkili makamların adı geçen ölümün öldürüldüğünü kabul edip olayın sorumlusu olduklarını değerlendirdikleri kişiler hakkında bir ceza muhakemesi yürüttükleri, Suudi Arabistan Krallığı yetkili makamlarının da

Cemal Kaşıkçı'nın öldürüldüğünü kabul ettiği anlaşılmıştır. Anayasa Mahkemesi, bu değerlendirmelerden ayrılmayı gerektiren bir bilginin başvuru dosyasında olmadığını dikkate alarak Cemal Kaşıkçı'nın yaşamını yitirdiği ile ölümünün doğal bir ölüm olmadığı sonucuna varmıştır.

100. Öte yandan Anayasa Mahkemesinin ölümün gerçekleştiğinin belirlenemediği bazı durumlarda yaşam hakkı çerçevesinde inceleme yapmanın mümkün olduğunu gözeterek zorla kaybetme iddiaları ile kaybolma olaylarını konu alan bireysel başvuruları yaşam hakkı kapsamında incelediği belirtilmelidir (zorla kaybetme iddialarına örnek karar için bkz. *Birsen Gülünay*, B. No: 2013/2640, 21/4/2016; *Alya Demir ve Mehmet Demir*, B. No: 2015/7584, 7/2/2019; *Rizgin Birlik*, B. No: 2015/19320, 9/5/2019; bir kişinin kaybolması hakkında başlatılan ceza soruşturmasının etkisiz yürütülmesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına örnek karar için bkz. *Mehmet Özcan*, B. No: 2015/3752, 28/11/2018).

101. Bütün bu hususlar ile başvurucunun iddialarını dikkate alındığında başvurunun Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

2. İddiaların Nitelendirilmesi ve İncelemenin Kapsamı Yönünden

102. Anayasa'nın "*Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı*" kenar başlıklı 17. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, yaşama, ... hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.

..."

103. Anayasa'nın "*Devletin temel amaç ve görevleri*" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, ... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

104. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder ancak burada Anayasa Mahkemesi tarafından resen tespit edilecek olan husus, başvuru tarafından ileri sürülen olay ve olguların hukuki nitelendirilmesi, başka bir anlatımla başvurunun hangi hak veya özgürlük kapsamında inceleneceği olup bu durum başvuruda ileri sürülmeyen bir olay veya olgunun inceleneceği şeklinde anlaşılmamalıdır. Aksinin kabulü devletin sahip olduğu yükümlülükler bakımından maddi, usule ilişkin, farklı ve birden çok boyutu bulunan yaşam hakkı kapsamında yapılan her başvuruda ihlal edildiği ve/veya derece mahkemeleri tarafından ihlal edildiği tespit edilmekle birlikte yeterli giderim sağlanmadığı ileri sürülmediği hâlde yaşam hakkı kapsamında devletin sahip olduğu tüm yükümlülüklerin incelenmesi sonucunu ortaya çıkarabilecek olup bu durum bireysel başvurunun ikincil

niteliğine uygun düşmeyecektir (*İrfan Durmuş ve diğerleri*, B. No: 2014/4153, 11/5/2017, §§ 74, 75).

105. Başvurudaki iddiaların özü, nişanlısının bir konsoloslukta öldürülmesi ve olayın failleri hakkındaki sürecin bütün olarak etkili olmamasının yanında ölümden sorumlulukları olduğu ileri sürülen kişiler hakkında bir kovuşturma yürütülmeye devam edilmemesidir. Başvurucu, Bakanlık görüşünün iptali talebinin reddedilmesine ilişkin aşamaları adil yargılanma hakkı kapsamında nitelendirerek ileri sürmüş ise de söz konusu şikâyetin yaşam hakkı ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır.

106. Diğer taraftan başvurunun Cemal Kaşıkçı'nın düşüncelerini açıkladığı için öldürüldüğünü, saldırının önlenmemesinin ve olayın faileri hakkında etkili bir ceza muhakemesi yürütülmemesinin ifade hürriyetini de ihlal ettiğini, bunun yanında öldürülme biçiminin ve cesedinin delileri yok etmek amacıyla ortadan kaldırılmasının kötü muamele yasağını ihlal ettiğini de ileri sürdüğü görülmüştür. Başvurucunun Cemal Kaşıkçı'nın öldürülmesi ile ilgili olarak olayın faileri hakkında yürütülen ceza muhakemesi ile kovuşturmanın devri kararının iptal edilmesi talebi üzerine verilen karar üzerine başvuruyu yaptığı, saldırının önlenmesi yükümlülüğü ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesinden önce herhangi bir makama başvurduğuna ilişkin bir bilgi veya belgeyi Anayasa Mahkemesine sunmadığı gibi bu iddiasını ilk kez bireysel başvuru formunda değil Bakanlık görüşüne cevabında dile getirmiştir. Dolayısıyla başvurunun ifade özgürlüğü bağlamında maddi yükümlülüğün ihlal edildiği iddiasının inceleme dışı bırakılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Başvurucunun nişanlısının muhalif düşüncelerini açıkladığı için öldürülüp failerin cezalandırılmamasının ifade özgürlüğü kapsamında ihlal oluşturduğunu, nişanlısının öldürülme biçiminin ve öldürülmesinin ardından cesedine yapıldığını iddia ettiği muamelenin kötü muamele yasağını ihlal ettiğini ileri sürdüğü de anlaşılmıştır.

107. Başvurudaki iddiaların öz olarak yaşam hakkı kapsamında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucunun devletin nişanlısını koruyamadığı şikâyetini ilk kez Bakanlık görüş cevabında ileri sürmesi, bu iddiası ile ilgili olarak herhangi bir somut olaya ve olguya yer vermemesi nedeniyle yaşam hakkı kapsamında sadece etkili ceza soruşturması yükümlülüğü kapsamında inceleme yapılıp yaşamı koruma yükümlülüğü kapsamında ise inceleme yapılmaması gerektiği değerlendirilmiştir. Bununla birlikte öldürmenin saiki (düşünceleri nedeniyle öldürülme) konusunda Türk makamlarınca kesin nitelikte karar verilmediği dikkate alınarak ifade özgürlüğü kapsamında başvurunun bireysel başvuru ehliyetinin ve devletin bu tür bir olayda ifade özgürlüğü kapsamında faileri cezai yaptırımlarla cezalandırma ödevi olup olmadığının değerlendirilmesine gerek görülmemiştir. Keza maktulün öldürülüş biçimi ve öldürülmesinin ardından cesedine yapıldığı ileri sürülen muameleyle ilişkili olarak kötü muamele yasağı kapsamında ileri sürülen iddialar yönünden yaşam hakkı kapsamında yapılan incelemenin kötü muamele yasağının aynı boyutunu (etkili bir ceza soruşturması yürütülmesi yükümlülüğü) ilgilendirmesi nedeniyle söz konusu yasak kapsamında inceleme yapılmasına gerek bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

108. Tartışılıp karar verilmesi gereken bir diğer husus da başvurunun yetkili adli makamlar tarafından verilen kovuşturmanın durması ve kovuşturmanın devri kararlarından sonra yine aynı makamlarca verilen kamu davalarının düşmesi kararları üzerine ayrıca bir bireysel başvuru yapması gerekip gerekmediğidir. Başvurucu, 11. Ağır Ceza Mahkemesinin yürüttüğü kovuşturmayı Suudi makamlarına devretmesi nedeniyle verdiği kovuşturmanın durması kararına yönelik olarak ilk bireysel başvurusunu yapmış, bu bireysel başvuruda kovuşturmanın devri kararının ilgili kanuna ve Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

Başvurucu, bu başvurusunda kovuşturmanın devri ile Türkiye'deki davaların da kapatılmak istendiğini iddia etmiştir. Başvurucu, bireysel başvurusunun sonrasındaki aşamalarında da 11. Ağır Ceza Mahkemesinin önceden verdiği kovuşturmanın devri kararına ve kovuşturmanın devri hükümleri çerçevesinde verdiği düşme hükümlerine yönelik olarak ilgili kanun yoluna başvurmuş fakat olumlu bir sonuç elde edememiştir. Söz konusu kamu davası, kovuşturmanın Suudi makamlarına devrinden ve bu makamlarca da çeşitli gerekçelerle kovuşturma yürütülmeyeceğinin açıklanıp bu bilginin Türk makamlarına verilmesinin ardından 11. Ağır Ceza Mahkemesince kovuşturma devrine bağlı olarak ve Suudi makamlarının yaptığı değerlendirmeler dikkate alınıp düşürülmüştür. Başka bir ifade ile cinayetle ilgili olarak ne Türkiye'de ne de Suudi Arabistan Krallığı'nda yürütülmekte olan bir ceza muhakemesi bulunmaktadır. Başvurucu da bireysel başvurusunda bundan şikâyet etmiştir. Dolayısıyla başvurusunun bireysel başvurusundan sonraki süreçte açıklanan ilgili karara yönelik olarak kanun yoluna başvurduğu da dikkate alınarak kamu davasının düşürülmesine ilişkin karara yönelik olarak da ayrıca bir bireysel başvuruda bulunmasının gerekli olmadığı, bu nedenle davanın düşürülmesi kararının da inceleme kapsamında olduğu sonucuna varılmıştır.

3. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Bireysel Başvuruda Bulunabilme Ehliyeti (Mağdur Statüsü) Kuralı Yönünden

109. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir..."

110. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "*Bireysel başvuru hakkı*" kenar başlıklı 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir."

111. 6216 sayılı Kanun'un "*Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar*" kenar başlıklı 46. maddesinin (1) ve (3) numaralı fıkraları şöyledir:

"Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihma nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir."

Yalnızca Türk vatandaşlarına tanınan haklarla ilgili olarak yabancılar bireysel başvuru yapamaz."

112. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ve 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu buna ek protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiğini iddia eden herkese Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapma hakkı tanınmıştır.

113. Diğer taraftan bireysel başvuru yolunu işletebilecekler esas itibarıyla doğrudan mağdur sıfatını taşıyan kişiler olmakla birlikte somut olayın koşullarına ve ihlal edilen hakkın niteliğine göre doğrudan mağdur ile arasında kişisel ve özel bir bağ bulunan, dolayısıyla da Anayasa'nın ihlalden olumsuz olarak etkilenen veya ihlalin sona ermesinden meşru ve kişisel bir menfaati bulunan kimseler de *dolaylı mağdur* sıfatıyla bireysel başvuruda bulunabileceklerdir (*Engin Gök ve diğerleri*, B. No: 2013/3955, 14/4/2016, § 53).

114. Bununla birlikte dolaylı mağduriyetin ortaya çıkması, somut olayın koşullarına ve ihlal edilen hakkın niteliğine göre değişebilmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi mağdurun bizzat başvuru yapmasının mümkün olmadığı ile yakın bir akrabalık ilişkisinin bulunduğu bazı durumlarda -özellikle yaşam hakkının söz konusu olduğu- başvuru sahiplerinin ihlalden doğrudan etkilenmemiş olmalarına rağmen ihlalden dolaylı etkilenmeleri nedeniyle başvuru yapabileceklerine karar vermiştir.

115. Öte yandan Anayasa Mahkemesinin yaşam hakkı kapsamında dolaylı bir mağduriyete karar verebilmesi için mutlaka yakın akrabalığı ya da ölenle resmî bir evliliği aramadığı söylenmelidir. Ölenle resmî evlilik dışında kurulan yakın ve özel bir ilişki de dolaylı mağduriyetin kabulü için yeterli olabilmektedir. Bunun yanında Anayasa Mahkemesi, kendisinden önceki adli makamların başvuru sahibinin suçtan zarar görmesi ile ilgili olarak yaptıkları değerlendirmelerini de dikkate alabilecektir (*Duygu Altıntaş ve diğerleri*, B. No: 2015/18411, 13/9/2018, § 459; *Aisha Fares*, B. No: 2015/18701, 31/10/2018, § 75; *Şehmus Altındağ ve diğerleri*, B. No: 2014/4926, 9/1/2020, § 48).

116. Başvurucu; maktulün nişanlısı olduğunu, olaydan kısa süre sonra gerçekleşecek evlilikleri için nişanlısıyla hazırlık yaptıklarını ifade etmiştir. Gerçekten de başvuru sahibi ile nişanlısının evlilik için başvuru yaptıkları, cinayetin işlendiği Konsolosluga da Türk makamlarınca evlilik işlemleri için gerektiği bildirilen belgeyi almak için iki kez gittikleri görülmüştür. Öte yandan başvuru sahibi; Cemal Kaşıkçı'yla inançlarına uygun olarak evli gibi yaşadıklarını, Türkiye'de birlikte yaşamak için bir ev aldıklarını da belirtmiştir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinden önceki makamların olayın en başından beri başvuru sahibinin suçtan zarar gördüğünü, kamu davasına müdahilliğini kabul ettikleri de anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvuruda, başvuru ehliyeti bakımından yakın akrabalık bağı veya resmî evlilik ilişkisi söz konusu olmasa da gerek başvuru sahibi ile ölen arasındaki söz konusu özel ve yakın ilişki gerekse Anayasa Mahkemesinden önceki yetkili makamların ölümden kaynaklanan başvuru sahibinin mağduriyetini kabul etmeleri karşısında başvuru ehliyeti bakımından bir sorun olmadığı sonucuna varılmıştır.

117. Diğer taraftan Anayasa'nın 17. maddesinde belirtildiği üzere "*Herkes yaşama, maddi ve manevi, varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.*" Buradaki "*herkes*" ibaresinden *Türkiye Cumhuriyeti devletinin egemenlik yetkisi alanı içinde bulunan herkesin* anlaşılması gerekmektedir. Bu noktada ayrıca Sözleşme'nin 1. maddesinde yer alan "*Yüksek Sözleşme Taraflar kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlarlar.*" şeklindeki açık hükmün dikkate alınması, dolayısıyla temel hak ve özgürlüklerin etkili şekilde koruma altına alınmasını temin etmek amacıyla yabancıların haklarını kısıtlayan hükümlerin dar şekilde yorumlanması gerektiği belirtilmelidir. Bu gereklilik, sadece Anayasa Mahkemesi açısından ve bireysel başvuru bakımından değil temel haklar ve özgürlükleri koruma ve bunlar ihlal edildiğinde telafi etme görevi öncelikle kendilerine ait idari ve yargısal organlar bakımından da geçerlidir.

b. Yer Bakımından Yetki Kuralı Yönünden

118. Hak ve özgürlüklerin kamu gücünü kullanan organlar tarafından ihlal edildiğine ilişkin iddialar bireysel başvuru yoluyla ileri sürülebilir. 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesi kapsamında başvurunun konusu kamu gücünün işlemleri, eylemleri ya da ihmalleridir. Kamu gücünü kullanan organlar ise başta devlet tüzel kişiliği içinde yer alan yasama, yürütme ve yargı organları ve bu organlara tabi olan merciler ile yerinden yönetim kuruluşlarıdır (*Ali Kemal Renklioğlu*, B. No: 2012/171, 12/2/2013, § 15).

119. Anayasa'nın 148. ve 6216 sayılı Kanun'un 45. maddeleri uyarınca işlemi, eylemi ya da ihmali ileri sürülerek bireysel başvuruda bulunulan kamu gücü faaliyeti, Türkiye Cumhuriyeti devletine ait veya onun adına kullanılmış olmalıdır. Bu anlamda ancak Türkiye Cumhuriyeti devletinin kamu gücü kullanan organlarına atfedilebilir şekilde gerçekleşmiş temel hak ve özgürlük ihlalleri bireysel başvuru konusu olabilir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesinin, yabancı devletlerin işlemleri aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceleme yetkisi bulunmamaktadır (*Ali Kemal Renklioğlu*, § 17).

120. Somut başvuruda Anayasa Mahkemesinden önceki yetkili adli makamların kendilerini yabancı ülke konsolosluğunda işlenen bir cinayeti soruşturmakla ilgili olarak *yer bakımından* yetkili görüp olay hakkında açtıkları soruşturmalar sonucunda belli bir süre ile de kovuşturma yürüttükleri, kovuşturma sonucunda bir takım kararlar verdikleri anlaşılmaktadır. Somut başvurunun konusunu oluşturan kamu gücü faaliyetinin de Anayasa'nın 5. maddesi ile birlikte ele alınması gereken Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında bağımsız bir yükümlülük olarak nitelendirilen yaşam hakkı kapsamında etkili ceza muhakemesi yürütme yükümlülüğü ile doğrudan bir ilişkisi olduğu açık olduğundan başvurunun kabul edilebilirliği kriterlerinden yer bakımından yetki kuralı bakımından bir sorun görülmemiştir. Bu noktada *başvurunun konusunun Türk adli makamlarınca yürütülen ceza muhakemesi olup Suudi makamlarının yürüttükleri süreç ile ilgili yapılacak değerlendirmenin Türk makamlarınca yürütülen sürece etkisi ile sınırlı olduğu* da hatırlatılmalıdır.

c. Diğer Kabul Edilebilirlik Kriterleri Yönünden

121. Açıklanan gerekçelerle iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olmadığı gibi iddiaların kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılmıştır.

4. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

122. Bireyin hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde yaşama son verildiğine veya kötü muameleye tabi tutulduğuna ilişkin *savunulabilir* iddiasının bulunması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesi, 5. maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında etkili ceza soruşturması yapılmasını gerektirir (*Cemil Danışman*, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 96).

123. Yaşam hakkı kapsamında yürütülmesi gereken ceza soruşturmalarının amacı, yaşam hakkını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve vuku bulan ölüm olayında sorumluların adaletin önüne çıkarılmalarını sağlamaktır (*Cemil Danışman*, § 97).

124. Devletin yaşam hakkı kapsamında, yaşamı korumak için etkili hukuki tedbirler alması (gerekli yasal düzenlemeleri oluşturma ve yasaların uygulanmasını sağlayacak etkili bir mekanizma kurma şeklinde) gerekir. Devletin bunun yanında doğal olmayan (şüpheli) bir ölüm gerçekleşmiş ise olayı soruşturma ve gerektiğinde ihlale uygun karşılık gelen yeterli yaptırıma karar vermeye ilişkin usul yükümlülüğü de bulunmaktadır. Ölümle ilgili olayın ardından etkili soruşturma ya da söz konusu olmuş ise kovuşturma yapmayla yerine getirilebilecek bu pozitif yükümlülük yaşam hakkının usul boyutunu oluşturmaktadır. Bu yükümlülüğün yerine getirilmesindeki amaç, olay özelinde mağduriyetin giderilmesinin yanında devletin etkili (caydırıcı yaptırımlar içeren) yasal düzenlemeleri oluşturma ve bu yasaların uygulanmasını sağlayacak etkili bir mekanizma (mahkemeler, başsavcılıklar vb.) kurma yoluyla yaşamı koruma altına almasının bir anlam ifade edebilmesini sağlamaktır. Bu ise ancak yaşam hakkını koruyan hukukun etkili uygulanabilmesi ile mümkündür. Bu nedenle Anayasa'nın 5. maddesi ile bir arada yorumlanan 17. maddesinden doğan yaşamı koruma yükümlülüğü, devlete bu konuda gerekli hukuki tedbirleri alma yükümlülüğü yanında olayın niteliğine göre yaşamı koruma potansiyeline sahip hukukun etkili biçimde uygulanmasına ilişkin olay sonrası yükümlülük yüklemektedir. Bu itibarla usul yükümlülüğü yaşamı korumaya ilişkin pozitif yükümlülüğün somut olayda yerine getirilmesi gereken bir parçası, uzantısıdır (*Narin Kurt*, B. No: 2018/2540, 1/12/2022, § 105). Bu nedenle her olayın kendine özgü şartlarında değerlendirme yapılması koşuluyla yaşamı tehlikeye soktuğu açık olan eylemler ile maddi ve manevi varlığa yönelik ağır saldırıların benzer olayların caydırıcılık sağlanarak önlenmesi bakımından cezasız kalmaması gerekmektedir (*Filiz Aka*, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 32).

125. Soruşturmanın etkililiğini ve yeterliliğini temin etmek adına soruşturma makamlarının resen harekete geçmesinin yanında ölüm olayını aydınlayabilecek, sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delillerin toplanması gerekir. Soruşturmada ölüm olayının nedenini veya sorumlu kişilerin ortaya çıkarılması imkânını zayıflatan bir eksiklik, etkili soruşturma yürütme kuralıyla çelişme riski taşır (*Cemil Danışman*, § 98).

126. Yürütülecek ceza soruşturmalarının etkinliğini sağlayan hususlardan biri de teoride olduğu gibi pratikte de hesap verilebilirliği sağlamak için soruşturmanın veya sonuçlarının kamu denetimine açık olmasıdır. Buna ilaveten her olayda, ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılmaları sağlanmalıdır (*Cemil Danışman*, § 100).

127. Yürütülecek soruşturmada ve devamında yapılan kovuşturmada yetkililerin süratli hareket etmeleri yaşanan olayların daha sağlıklı bir şekilde aydınlatılabilmesi, kişilerin hukukun üstünlüğüne olan bağlılığını sürdürmesi ve hukuka aykırı eylemlere hoşgörü gösterildiği ya da kayıtsız kalındığı görünümü verilmesinin engellenmesi açısından kritik bir öneme sahiptir (*Deniz Yazıcı*, B. No: 2013/6359, 10/12/2014, § 96).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

128. Öncelikle Anayasa'da yer alan seçme ve seçilme hakkı gibi bazı siyasal ve özgürlükler, sadece vatandaşlara bir güvence sağlarken yaşam hakkı ve işkence yasağı gibi Anayasa'da yer alan diğer bazı hak ve özgürlüklerin herkese tanınması gereken güvenceler olduğu söylenmelidir.

129. Değindiği üzere Sözleşme'nin ve Anayasa'nın yaşam hakkını güvence altına alan ilgili maddelerinde "herkes" kavramı kullanılmıştır. Söz konusu metinlerde özellikle

"herkes" kavramı kullanıldığından, yaşam hakkının sağlamış olduğu güvencelerden sadece vatandaşların değil, vatandaş olmayanların da yararlanacağı tartışmasızdır. Açıklandığı üzere Anayasa'daki "herkes" ibaresinden *Türkiye Cumhuriyeti devletinin egemenlik yetkisi alanı içinde bulunan herkesin* anlaşılması gerekmektedir. Bu noktada ayrıca Sözleşme'nin 1. maddesindeki "*Yüksek Sözleşmeciler Tarafından Kendi Yetki Alanları İçinde Bulunan Herkesin, Bu Sözleşme'nin Birinci Bölümünde Açıklanan Hak ve Özgürlüklerden Yararlanmalarını Sağlarlar.*" hükmünü yeniden hatırlatmak ve Sözleşme'ye taraf olan Türkiye'nin de kendi yetki alanında bulunan, vatandaşı olmayan kişilerin de yaşam hakkının sadece Anayasa kapsamında değil Sözleşme gereğince de koruma altına aldığı belirtilmelidir.

130. Cemal Kaşıkçı'nın yaşam hakkının Suudi Arabistan Krallığı adli makamlarınca da kabul edildiği üzere vatandaşlarınca kasten ihlal edildiği konusunda herhangi bir tartışma bulunmamaktadır. Cemal Kaşıkçı'nın mevcut ülke yönetimine muhalif düşünceleri olduğu, bu düşünceleri nedeniyle olaydan önce ülkesini terk ettiği ve yine Suudi Arabistan Krallığı adli makamlarınca da kabul edildiği üzere ülkesi dışında farklı platformlarda bu düşüncelerini sıkça dile getirmesinden rahatsız olunması sebebiyle ülkesine dönmemesinin istendiği, buna rıza göstermemesi durumunda dönüşünün isteği dışında sağlanmasının yollarının arandığı da tartışma dışıdır.

131. Somut başvuruya da konu edilen ve tartışmalı olan husus, Cemal Kaşıkçı'nın öldürülmesinin sorumluları hakkında etkili bir ceza soruşturması ve kovuşturması yürütülüp yürütülmediğidir. Kamuoyunun da bildiği gibi cinayetin Konsoloslukta işlenmesi nedeniyle Suudi makamlarının suç yerinin Suudi toprağı sayılması gerektiğini iddia ettikleri, aynı zamanda olayın faileri ile maktulün Suudi vatandaşı olması nedeniyle yargılama yetkisine kendilerinin sahip olduğunu ileri sürdükleri anlaşılmıştır.

132. İlgisi nedeniyle öncesinde açıklandığı üzere Anayasa Mahkemesinden önceki Türk makamları cinayetin Türk topraklarında işlendiğini kabul ederek olaya ilişkin olarak derhâl bir soruşturma başlatmış, bu soruşturma kapsamında olayın failerinin iadesini Suudi makamlarından talep etmiş, ayrıca faileri INTERPOL aracılığıyla yakalamaya çalışmıştır.

133. Cemal Kaşıkçı'nın henüz öldüğünü bilmeyen ancak Konsolosluk binasından çıkmadığı ve kayıp olduğu ihbarını aldığı anda bu konuda bir soruşturma açmak için bekleyip süre kaybetmeyen Cumhuriyet Başsavcılığı, derhâl suç mahallini araştırmak istemiştir. Ancak Suudi makamlarının bu türden bir araştırmaya yanaşmadığı, dahası araştırmak bir yana Cemal Kaşıkçı'nın Konsolosluktan ayrıldığını açıkladığı görülmüştür. Aynı makamlar, Türk soruşturma makamlarının Konsoloslukta bir arama ve inceleme yapılması talebini karşılıksız bırakmıştır. Bu noktada -özellikle olay yerinde- ilk anda yürütülecek soruşturma işlemlerinin önem arz ettiğini, geçen zamanla birlikte maddi delillerin kaybolması veya tanıkların yer değiştirmesi nedeniyle olayın gerçekleşme şeklini belirlemenin giderek zorlaştığını yeniden belirtmek gerekir (benzer değerlendirmeler için bkz. *Yavuz Durmuş ve diğ.leri*, B. No: 2013/6574, 16/12/2015, § 62).

134. Cumhuriyet Başsavcılığı, Suudi makamlarının uzun süre onay vermemesi nedeniyle suç mahallinde bir inceleme yapma olanağı bulamamıştır. Olayla ilgili maddi delil araştırması yapılabilmesi için bu türden bir olay için çok kritik önemi olan söz konusu süre, böylece delil toplanmaksızın geçilmiş; değil bir cinayet için, daha hafif ve daha düşük nitelikli maddi delil incelemesi gerektiren bir suç için dahi kabul edilemeyecek bir süre sonra inceleme yapılmasına onay verilmiştir. Bu noktada Suudi başkonsolosun olaydan kısa bir

süre sonra tarifeli uçakla Türkiye'yi terk ederek Suudi Arabistan Krallığı'na gittiği ancak açıklanan sebeplerle Türkiye'den ayrıldığı sırada, sorumluluğu için aranan ağır cezalı suçla ilişkin kuvvetli bir delilin Türk makamlarınca henüz elde edilemediği belirtilmelidir. Bununla birlikte Başkonsolos hakkında Suudi Arabistan Krallığı'nda bir soruşturma başlatılmış ve sonuçlandırılmıştır.

135. Cumhuriyet Başsavcılığının iddianamesinde belirtildiğine göre soruşturmada aramaya izin verilmeyen sürede Suudi yetkililer, suç delillerini yok etmek üzere Konsolosluga özel bir ekip göndermiştir. Aynı iddianameye göre belirli alanlarda uzmanlığa sahip bu kişiler, hem Konsolosluk binasında hem de Konsolosluk ikametgâhında maddi delil oluşturabilecek tüm kanıtları yok etmiştir. Bu nedenle Konsoloslukta Cemal Kaşıkçı ile ilgili olarak -örneğin DNA incelemesine esas alınabilecek türden- bir kanıt ya da başkaca bir iz tespit edilememiştir.

136. Hâl böyle olmakla birlikte Cumhuriyet Başsavcılığı, Konsolosluk dışında gerekli tüm incelemelerini zamanında yaparak iddianamede Cemal Kaşıkçı'yı öldürmek üzere görevlendirildiği belirtilen ve aralarında bir adli tıp uzmanı dahi bulunan 15 kişilik ekibin Türkiye'ye gelişini, buradaki hareketlerini tespit etmiş; aynı iddianameye göre Suudi makamlarının Kaşıkçı'nın Konsolosluktan ayrıldığı açıklaması da böylece inandırıcılığını kaybetmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı, Kaşıkçı'nın Konsolosluga girmesinden önce Konsoloslukta yaşanan olağan dışı hareketliliği tespit etmiş; Suudi Arabistan'dan gelen kişileri ortaya çıkarmış; bu kişilerin Kaşıkçı'nın Konsolosluktan çıktığı inancını yaratmak için öncesinde yaptığı planı ve bu plan kapsamında gerçekleştirdikleri bazı eylemleri belirlemiştir. İddianamede, Suudi yetkililerin Kaşıkçı'nın Konsolosluktan çıktığı yönündeki açıklamalarından dönmek zorunda kalıp olayın gerçekleşme koşulları hakkında çelişkili beyanatlar verdiği belirtilmiştir.

137. Türk soruşturma makamlarının çabası ve olayın üzerine ısrarla gitmesi sonucu tüm dünya kamuoyu olayla ilgili bu bilgilere sahip olmuştur. İddianamede belirtildiği üzere Türk soruşturma makamları ile gerekli görüşmeleri yapmak üzere Türkiye'ye gelen Suudi başsavcısı ve beraberindeki heyete, olayın aydınlatılması için yazılı bazı sorular sorulmuş; bu sorulara kısa sürede bir cevap beklendiği açıklanmıştır. Suudi yetkililer, bu kez Kaşıkçı'nın Konsoloslukta yaşanan bir arbedede yaşamını yitirdiğini ancak cesedinin nerede olduğunun bilinmediğini açıklamıştır. Bunun yanında Suudi Arabistan Krallığı, Cemal Kaşıkçı'nın ölümünde payı olan herkesten hesap sorulacağını, bu kişilerin adalete teslim edileceklerini açıklamıştır.

138. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından faillerin iadesi ve yakalanması için gereken işlemler yerine getirilmiş, söz konusu iade talebi Suudi makamlarınca yerine getirilmemiş, faillerin yakalanmaları mümkün olmamıştır. En nihayetinde Cumhuriyet Başsavcılığınca Cemal Kaşıkçı'nın Suudi Arabistan Krallığı üst düzey yetkililerinin azmettirmesi sonucunda tasarlanarak ve canavarca bir hisle veya eziyet çektirilerek öldürüldüğü sonucuna varıldığı belirtilerek şüpheliler hakkında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını da içeren birtakım cezalar verilmesi istenmiştir.

139. Başvurucunun bu aşamaya kadarki soruşturma işlemleri yönünden somut bir iddiası yoktur. Başvurucu; Bakanlığın soruşturmanın etkili yürütüldüğü ve bu soruşturmaya etkili katılımında da bir sorun olmadığı görüşü üzerine anılan görüşe verdiği beyanda özellikle suç delillerini yok ettikleri iddianamede ileri sürülen Suudi vatandaşı dört şüphelinin Türkiye ile soruşturma konusunda yapılan iş birliği anlaşması kapsamında görevli olarak

Türkiye'ye geldiklerine ilişkin Suudi makamlarının açıklamasını ve olay yerinde maddi delil incelemesi yapılamamasını şikâyet konusu etmiştir.

140. Başvurucunun şikâyetine konu ettiği Konsoloslukta yapılamayan incelemeler ile ilgili Türk makamlarına izafe edilecek bir kusur bulunmamaktadır. Bu konudaki ilgili mevzuatta Konsolosluklara tanınan ayrıcalık ve dokunulmazlıklar ile ilgili istisnalar bakımından ağır cezalı bir suçun varlığı şartı aranmaktadır. Olayın kesinlikle bir cinayet olduğunun hemen ve kısa sürede ortaya çıkmadığı gözetildiğinde bu konudaki sorumluluğun Suudi makamlarında olduğunu söylemek gerekir.

141. Dahası cinayetin ortaya çıkmasında Türk soruşturma makamının yoğun çabasının etkili olduğunu vurgulamak gerekir. Bu çaba sayesinde dünya kamuoyu, Cemal Kaşıkçı'nın öldürüldüğünden ve olaya ilişkin diğer gelişmelerden haberdar olmuş; mesele uluslararası pek çok kurum ve kuruluşun gündemine oturmuştur. Hatta BM İnsan Hakları Konseyi tarafından olayla ilgili olarak özel raportör görevlendirilmiş, özel raportör araştırma raporunu 19/6/2019 tarihinde BM İnsan Hakları Konseyinin 41. Oturumunda sunmuştur. Raporun hazırlanması sürecinde özel raportör başkanlığındaki bir heyet 28/1/2019 ve 3/2/2019 tarihleri arasında Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Bu ziyarette Suudi makamları, özel raportörün soruşturma kapsamında Konsolosluga giriş talebini reddetmiş; ayrıca Suudi Arabistan Krallığı'nı ziyaret etme isteğini geri çevirmiş ve soruşturma kapsamında kendisiyle iş birliği yapmayı reddetmiştir. Öte yandan olayda yerli iş birlikçi olarak anılan kişinin de olaya karıştığına ilişkin savunmalar bulunmakta ise de bu kişinin kimliği, uyruğu ve nerede olduğu konusunda Suudi makamlarınca Türk soruşturma makamlarına verilmiş bir bilgi de bulunmamaktadır.

142. Bu nedenlerle başvurucunun soruşturmaya gerektirdiği ölçüdeki katılımının sağlandığı, soruşturmanın yeterliliği bağlamında Türk soruşturma makamının bir zafiyeti olmayıp olay yerinde derhâl yapılması gereken maddi delil incelemelerinin ve aramaların gecikmesinde ağır kusurun muhatap makamlara ait olduğu değerlendirilmiştir. Bu itibarla, ceza muhakemesinin soruşturma evresinin Türk adli makamının yükümlülükleri bağlamında yaşam hakkı kapsamında etkili ceza soruşturması yürütülmesi yükümlülüğünün gerektirdiği tüm kriterleri karşıladığı sonucuna varılmıştır.

143. Başvuruda tartışılması gereken bir diğer mesele başvurucunun da iddialarına temel yaptığı ceza muhakemesinin ikinci aşaması olan kovuşturmanın (kamu davasının) Suudi Arabistan makamlarına devri ve bunun ardından Ağır Ceza Mahkemesince ve İdare Mahkemesince verilen kararlardır.

144. Öncelikle, ölümle sonuçlanan bir olayın açıklığa kavuşturulmasının birden çok devleti kaçınılmaz olarak ilgilendirdiği bir durumda soruşturma ve kovuşturmalarda bazı güçlükler ile karşı karşıya kalınabileceği belirtilmelidir. Bu konuda yapılacak uluslararası adli yardımlaşmanın önemi büyüktür. Somut olayda ise Suudi yetkililerin olayın en başından beri Türkiye ile uluslararası adli iş birliğine ve adli yardımlaşmaya yanaşmadığı, tüm talepleri reddettiği, bazı taleplere ise karşılık vermediği görülmüştür. Sanıklar yabancı ülke vatandaşı olup olaydan hemen sonra Türkiye'yi terk ederek kendi ülkelerine gittikleri ve ülkelerince de iade edilmediklerinden kovuşturmayı yürüten makamın davanın sanıklarını duruşmalarda hazır edemediği anlaşılmıştır.

145. Suudi makamlarının kovuşturma aşamasında, soruşturma aşamasında olduğu gibi sanıkların iade taleplerine olumlu bir yanıt vermediği, kendi yürüttükleri soruşturmalar

ve kovuşturmalar ile ilgili olarak Türk makamlarını uzun süre bilgilendirmedikleri ortadadır. Cumhuriyet Başsavcılığının soruşturması sırasında Suudi Arabistan'da görülen dava ile ilgili olarak elde edilen bazı bilgilerin ise Suudi makamlarının adli iş birliğine yanaşmaması sebebiyle Riyad Büyükelçiliği görevlilerinin davanın duruşmalarını izlemesiyle elde edildiği anlaşılmıştır.

146. Ağır Ceza Mahkemesi 3/7/2020 tarihinde başlattığı kovuşturmada sanıklar hakkında çıkarılan yakalama ve kırmızı bülten kararlarının yerine getirilmesini beklemiştir. Kovuşturmanın sanık savunmalarının alınması dışındaki kovuşturma işlemlerinin yapılması şeklinde yürütülen aşamalarından sonra Ağır Ceza Mahkemesi 31/12/2021 tarihinde Suudi makamlarından Suudi Arabistan Krallığı'nda yürütülen bir soruşturma veya kovuşturma olup olmadığının bildirilmesinin istenmesine karar vermiştir.

147. Suudi makamları 13/3/2022 tarihinde verdikleri yazılı cevapta davanın Suudi Arabistan'daki yargı makamlarına devredilmesini istemiş; davanın devri durumunda davadaki iddiaların değerlendirilerek sonucu hakkında bilgi verileceğini bildirmiştir.

148. Bu aşamadan sonra kovuşturma başka bir aşamaya geçmiş, sanıkların tamamı hakkındaki kamu davalarının düşmesi ile sonuçlanan bir süreç yaşanmıştır.

149. Bu noktada olayın şüphelisinin ya da sanığının iade edilmesinin reddedildiği bazı durumlarda (başka bir devletin topraklarında bulunması gibi) ceza muhakemesinin ilerlemesini durduracak özel türden engellerin olabileceğini belirtmek gerekir. Türkiye ile Suudi Arabistan Krallığı arasında adli yardımlaşmaya dair ikili bir anlaşma bulunmadığı gibi çok taraflı müşterek bir sözleşmeye taraf olunması da -öncesinde de belirtildiği üzere- söz konusu değildir. Diğer taraftan Türkiye başta somut olayla doğrudan ilgili 1972 tarihli *Ceza Kovuşturmalarının Aktarılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi*, 1957 tarihli *Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi* olmak üzere konuya ilişkin birçok milletlerarası sözleşmeye taraftır. Keza Türkiye'nin bazı devletlerle *suçluların iadesine* ilişkin ikili sözleşmeleri bulunmaktadır.

150. Başvuru ile doğrudan ilgili olan 6706 sayılı Kanun'un gerekçesinde "*Günümüzde toplumlararası sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerin yoğunlaşması ile teknolojik yeniliklerin ve özellikle bilişim sistemlerinin sağladığı kolaylıklar, sınıraşan suçların artışına ve bu alanda yeni suç türlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu durum, suçun soruşturulmasını ve failin cezalandırılmasını zorlaştırdığından devletlerin adli alanda daha yoğun işbirliğinde bulunmalarını zorunlu kılmaktadır. Suç ve suçlularla daha etkin bir şekilde mücadele ihtiyacı, uluslararası adli işbirliği alanında, başta Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi çatısı altında olmak üzere, birçok milletlerarası antlaşmanın akdedilmesine yol açmıştır.*" denilmektedir.

151. Bu nedenle soruşturmanın veya kovuşturmanın kaçınılmaz şekilde birden çok devleti ilgilendirmesi hâlinde ilgili devletlerin *etkili şekilde iş birliğinde bulunmak*, böylece *etkili soruşturmaya veya kovuşturmaya olanak sağlamak*, *soruşturmanın ve kovuşturmanın yürütülmesi için gerekli olan bütün makul tedbirleri almak* durumunda olduğu açıktır.

152. Bununla birlikte uluslararası boyutu bulunan suçlarda aynı olay hakkında farklı devletlerde yürütülen soruşturma ve/veya kovuşturmalar gündeme gelebilir. Bu durumda *maddi gerçeğin açığa çıkarılıp sorumluların fillerine uygun karşılık oluşturan yaptırımların uygulanabilmesini sağlamak bakımından* olay hakkında tek bir ceza muhakemesi yürütülmesi devletlerin değerlendirmesi gereken bir konudur.

153. Türkiye ile Suudi Arabistan Krallığı arasında adli yardımlaşmaya dair ikili bir anlaşma veya çok taraflı müşterek bir sözleşmeye taraf olunmaması söz konusu olduğu için mesele somut olayda sadece anılan Kanun çerçevesinde gündeme gelmiştir.

154. Başvuruda kovuşturmanın devri hakkında yapılacak değerlendirmede ilk olarak olay ve olgular bağlamında bazı tespitlerin yapılması gerekir. Öncelikle Suudi Arabistan yetkililerinin olaya ilişkin kovuşturma yürüttükleri bilgisine iddianameler ile ulaşıldığı söylenebilir. İddianamelerdeki bilgilere göre Suudi makamları sanıklardan bazılarının cezalandırılmasına karar vermiştir. Bununla birlikte iddianame düzenlendiğinde söz konusu kararlar henüz kesinleşmemiştir.

155. 11. Ağır Ceza Mahkemesi, haklarında Suudi Arabistan'da kovuşturma yürütülüp birtakım cezalar verilen sanıklar da dâhil tüm sanıkları duruşmada hazır etmek için uzun süre yakalama kararlarından ve Suudi Arabistan Krallığı'na yapılan iade taleplerinden sonuç almayı beklemiş; 31/12/2021 tarihinde, Suudi yetkililerden yürütülen bir soruşturma veya kovuşturma olup olmadığını bildirip varsa kesinleşmiş kararın gönderilmesini istemiştir. Suudi makamlarının 11. Ağır Ceza Mahkemesine gönderdiği ilgili kesinleşmiş kararda Riyad Ceza Mahkemesinin sanıklardan beşine 20 yıl, birine 10 yıl, diğer ikisine 7 yıl hapis cezası verdiği görülmüştür.

156. Bu aşamadan sonra Suudi Arabistan makamlarının davanın Suudi Arabistan yargı makamlarına devredilmesini istediği, davanın devri durumunda *davadaki iddiaların değerlendirilerek* sonucundan Türk makamlarına bilgi verileceğini bildirdiği bir aşamaya geçilmiştir.

157. 11. Ağır Ceza Mahkemesi kovuşturmanın devrinin gündeme gelip bu nedenle kovuşturmanın durmasına karar vermesinden sonra dava dosyasının bir örneğini Suudi Arabistan makamlarına göndermiştir. Riyad Ceza Mahkemesi 1. Ortak Dairesi dava dosyasını inceleyerek 30/5/2022 tarihinde bir karar vermiştir. Suudi makamlarca karar örneği 11. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmiştir (bkz. § 58).

158. 11. Ağır Ceza Mahkemesi Suudi Arabistan makamlarından alınan bilgi kendisine ulaştıktan sonra dosya üzerinden yaptığı incelemeyle 6706 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerini dikkate alacağını belirterek bazı sanıklar hakkındaki Suudi makamlarınca verilen söz konusu mahkûmiyet kararlarına göre kovuşturmaya devam edemeyeceğini, diğer sanıklar bakımından Suudi makamlarının ilgili karar gerekçelerini değerlendireceğini açıklamış; değerlendirdiği bu gerekçelerin dosya içeriği ile uyumlu olduğu sonucuna vardığını belirterek bu sanıklar hakkındaki kovuşturmaya devam edilmesine gerek olmadığına karar vermiştir.

159. Konuyla ilgili söylenmesi gereken ilk husus, soruşturma veya kovuşturmanın devri kurumunun bir devlette yürütülen bir soruşturma ya da kovuşturmanın başka bir devlete devredilmesini ve bu devletin şüpheli veya sanığı kendi kanunlarına göre soruşturmasını ya da kovuşturmasını ifade eden bir uluslararası adli iş birliği yöntemi olduğudur.

160. Bu konuda değinilecek ikinci husus, kovuşturmanın devrinin uluslararası alanda doğrudan nitelikli sonuç doğuran yetkisizlik ya da görevsizlik kararı niteliğinde olmadığıdır. Başka bir ifadeyle bir kovuşturma yabancı devlete devredildiğinde devir alan ilgili devletin kovuşturmaya olduğu gibi devam etmesi gerektiği kural olarak söylenemez. Bunun değerlendirilmesinde uluslararası hukukun kritik bir önemi vardır. Bu husus 6706

sayılı Kanun'da da açıkça ifade edilmektedir. Kanun'un 1. maddesinde "*Türkiye'nin taraf olduğu adli iş birliğine ilişkin milletlerarası andlaşmalar ile diğer kanun hükümleri saklıdır.*" hükmü yer almaktadır. Bununla birlikte taraflar arasında böyle bir sözleşme bulunmadığında mesele 6706 sayılı Kanun ve ilgili diğer kanun hükümleri çerçevesinde değerlendirilebilecektir.

161. Öte yandan suçun kendi topraklarında işlendiği bir devletin suç ve suçlulukla mücadele için adli iş birliği bağlamında hangi tür yöntemi kullanabileceği somut olayın özelliklerine göre değişiklik göstermektedir. Ancak yaşam hakkının ihlali gibi bir durum gündeme geldiğinde mesele, failerin cezalandırılarak olaydaki mağduriyetin giderilmesi gibi önemli fonksiyonu yerine getirmeyi aşır devletın kendi topraklarındaki herkesin hayatlarını koruması yükümlülüğünün gündeme geldiği farklı bir boyuta ulaşmaktadır. Olayın faillerinin gerektiği gibi cezalandırılmaması ya da bu kişilerin bir yaptırım ile karşı karşıya kalmaksızın yaşam hakkının ihlal edildiği ülke dışında olsa dahi serbestçe dolaşabilmeleri, diğer yaşam hakkını ilgilendiren olaylarda olduğu gibi bu türden eylemlerin ölüme ilişkin olarak hesap verilebilirlik sağlanmadığı için tekrarlanma riskini artırmaktadır. Böylesi bir durumda yaşam hakkının gerektiği gibi korunduğundan bahsedilemeyecektir.

162. Değınildiği üzere yaşamını yitiren kişinin yabancı devlet vatandaşı olması bu gerekliliği ortadan kaldırmayacaktır. Çünkü Anayasa'nın 17. maddesine göre egemenlik yetkisi altındaki herkesin yaşam hakkı koruma altındadır. Ayrıca bu türden bir eyleme müsamaha gösterildiği intibası oluşması halinde vatandaşların yaşam haklarını korumak kolay olmayacaktır. Dolayısıyla olay iki yabancı devlet vatandaşı arasında ve sadece kendi devletlerini ilgilendiren bir durum olarak mütalaa edilemez. Bu tür bir meselenin en azından açıklanan boyutuyla devletin kendi vatandaşını ilgilendiren yönü de bulunmaktadır.

163. Bununla birlikte özellikle modern yaşamda ulaşım araçlarının çeşitlendiği, sınır dışı hareketlerin arttığı dünyada devletlerin iş birliği yaparak suçlarla mücadele etmeleri, hak ve özgürlüklerin koruma altına alınması bakımından elzem hâle gelmiştir. Bu gereklilik somut olayda olduğu gibi yaşam hakkı gibi önemli nitelikteki haklar veya özgürlükler söz konusu olunca daha kritik bir hal almaktadır. Öte yandan yabancı bir devletin iş birliğine yanaşmaması çeşitli sebeplerle sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Karşılaşılan zorluklara öncesinde değinilmiştir. Olayın faillerinin yabancı bir devlet tarafından iade edilmemesi, bu zorluklara somut bir örnek olarak gösterilebilir.

164. Anayasa Mahkemesi olaya ilişkin olarak yürütölen kovuşturmanın devrini; Suudi Arabistan Krallığı'nın uluslararası bir iş birliğine yanaşır yanaşmadığı, yetkili Türk makamlarının bu iş birliğinin sağlanmasında ve kovuşturmayı yaşanan zorlukları aşarak yürütmeye gereken çabayı gösterip göstermediği boyutlarıyla ele alacaktır. Bir kovuşturmanın devri sürecindeki izlenmesi gereken kanunla belirlenmiş ilgili usuller, kovuşturmanın devri sonrasındaki yabancı devletin birtakım yükümlölükleri ve bu yükümlölüklere bağılı olarak Türk makamlarını ilgilendiren bazı diğer meseleler, başvurunun kapsamı yetkili Türk makamlarının yaşam hakkı kapsamındaki yükümlölüklerinin anayasal çerçevede belirlenmesi olduğu için doğrudan bir incelemeye tabi tutulmamıştır.

165. Olayda Türk makamlarınca soruşturma aşamasında olduğu gibi kovuşturma aşamasında da cinayetin sanıklarının yakalanması konusunda azami bir çaba gösterildiği, Suudi makamlarından sanıkların iadelerinin talep edildiği hatta bununla da yetinilmeyip sanıklar hakkındaki uluslararası yakalama kararlarının çıkarılmasının sağlanıp bu kararların

yerine getirilmesinin beklendiği ancak Suudi makamlarının sanıkların ülke dışına çıkışına izin vermeyip sanıkları iadeye yanaşmadığı görülmüştür. Türk makamlarının kovuşturmanın devri için hemen harekete geçmeyip sanıkları duruşmada hazır etmek için iki yılı aşan bir süre boyunca yoğun bir çaba sarf ettiği ancak bu çabadan bir sonuç alamadığı ortadadır. Bu noktada ölümle sonuçlanan olayla ilgili ceza muhakemesinin yabancı devleti de kaçınılmaz olarak ilgilendirdiği somut kovuşturmada karşılaşılan zorluğa yeniden vurgu yapmak gerekir. Suudi makamlarının olaydan sorumlu tutmadıkları kişilerin dahi ülke dışına çıkmalarına izin vermediği, Türk makamlarınca yapılan kovuşturmanın sanıklar hazır edilerek yürütülmesi girişimlerinin böylece tümüyle karşılıksız kaldığı bir gerçektir. Başvurucunun da iddialarında sanıkların iade edilmemesi ve kovuşturmanın bu nedenle ilerleyememesi ile ilgili olarak Türk adli makamlarına kusur izafe edilebilecek herhangi bir argümanı ileri süremediğinin altını çizmek gerekir.

166. Bununla birlikte Türk adli makamları, sanıkları uzun süren çabalarına rağmen hazır edememeleri engeli ile karşı karşıya kalmaları ve bu engeli aşamamalarından dolayı kovuşturmayı -Suudi makamlarının bir kez daha yapacakları bir değerlendirmeye ülkelerinde yeniden kovuşturma olanağı bulunduğu ilişkin cevabını da dikkat alıp- Suudi Arabistan Krallığı'na devrederek sanıkların ilgili yabancı devlette kovuşturulması yönünde gerekli girişimde bulunmuştur. Türk adli makamları, bu girişimlerinin ardından Suudi makamlarınca yeniden yapılan değerlendirmeler ve öncesinde verilmiş mahkûmiyet hükümleri ile sanıkları hazır edememelerini de dikkat alarak kovuşturmayı sonlandırmıştır. Diğer taraftan Türk adli makamlarının yaşam hakkı kapsamındaki anayasal yükümlülükleri doğrultusunda bir uluslararası iş birliği sağlama ve kovuşturmanın sanıkların tamamı hakkında olmasa da bir kısmının (toplamda 8 sanık) uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezalarla karşı karşıya kalmasıyla aleyhlerine sonuçlanmasına yönelik gerekli çabayı gösterdiği, başka deyişle anılan cezaların Türk adli makamlarının çabaları sonunda verildiği dikkate alınmalıdır.

167. Dolayısıyla başvuru bir bütün olarak ele alındığında Türk adli makamlarının etkili bir uluslararası iş birliğine ve etkili ceza muhakemesi yürütülmesi için gerekli bütün makul tedbirleri almaya ilişkin yaşam hakkı kapsamındaki anayasal yükümlülüklerini yerine getirdiği sonucuna varılmıştır.

168. Varılan sonuca göre başvurucunun İdare Mahkemesince Bakanlığın görüşünün iptal edilmesine ilişkin olarak ileri sürdüğü iddialarının incelenmesine gerek görülmemiştir.

169. Açıklanan gerekçelerle başvuruda yaşam hakkının usule ilişkin boyutunun ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkı kapsamında etkili ceza soruşturması yürütülmesi yükümlülüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının etkili ceza soruşturması yürütülmesine ilişkin usul boyutunun İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

Başvuru Numarası : 2022/53952
Karar Tarihi : 10/5/2023

C. Yargılama giderinin başvuru üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/5/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.